

Udskrivning af elever

En undersøgelse af omfanget og den eksisterende praksis på de frie grundskoler, efterskolerne og de frie fagskoler

Udskrivning af elever

En undersøgelse af omfanget og den eksisterende praksis på de frie grundskoler, efterskolerne og de frie fagskoler

2016

Udskrivning af elever

© 2016 Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form
på: www.eva.dk

ISBN (www) 978-87-7958-915-5

Indhold

1	Resume	5
2	Indledning	8
2.1	Undersøgelsens fokus	8
2.2	Undersøgelsens design og metode	9
2.3	Projektgruppen	10
2.4	Rapportens opbygning	10
3	Omfanget af og årsagerne til udskrivninger	11
3.1	Omfang af udskrivninger på de frie grundskoler	11
3.2	Årsager til udskrivning på de frie grundskoler	13
3.3	Omfang af udskrivninger på efterskolerne og de frie fagskoler	14
3.4	Årsager til udskrivning på efterskolerne og de frie fagskoler	15
3.5	Opsummering	16
4	Praksis for udskrivning	17
4.1	Forløbenes længde	17
4.2	Inddragelse	21
4.2.1	Betydningen af alder	25
4.2.2	Betydningen af årsagerne til udskrivning	27
4.3	Den gode praksis for udskrivning	29
4.3.1	Forebyggelse	31
4.3.2	Tydighed, proces og dialog	31
4.3.3	Det videre forløb	32
4.3.4	Faste procedurer/retningslinjer	33
4.4	Opsummering	34
5	Kendskab til og anvendelse af de to publikationer	37
5.1	Kendskab	37
5.2	Anvendelse	38
5.3	Opsummering	40
	Appendiks	
	Appendiks A: Undersøgelsens metode	41

1 Resume

Denne undersøgelse kortlægger, hvor mange elever der udskrives fra de frie grundskoler¹, efterskolerne og de frie fagskoler, samt hvilke årsager der er til udskrivningerne. Derudover belyser undersøgelsen, hvilken praksis skolerne har i de tilfælde, hvor de finder det nødvendigt at opsige samarbejdet med en elev og elevens forældre og dermed vælger at udskrive eleven. Endelig giver undersøgelsen et indblik i skolernes kendskab til og anvendelse af to publikationer, der sætter fokus på FN's Børnekonventions krav om inddragelse af barnet i forbindelse med beslutninger, der angår barnet. Disse publikationer blev udarbejdet af Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling (MBUL) i marts 2015 i samarbejde med de frie skolars foreninger og Danske Skoleelever.

Undersøgelsen er gennemført af Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) for MBUL.

Omfanget af udskrivninger

Rapportens kortlægning viser, at udskrivning af elever berører mange skoler. I løbet af undersøgelsesperioden, som dækker sidste skoleår (2014/15) og indeværende skoleår (2015/16), blev der på de 458 deltagende skoler udskrevet i alt 1.372 elever. Disse udskrivninger fordelte sig på følgende skoletilbud:

- Frie grundskoler: 585 elever (309 skoler)
- Efterskoler: 772 elever (151 skoler)
- Frie fagskoler: 15 elever (8 skoler).

Besvarelser for de frie fagskoler afrapporteres med enkelte undtagelser sammen med efterskolerne.

48 % af de frie grundskoler har ikke haft nogen udskrivninger i løbet af sidste og indeværende skoleår, og 37 % har haft 1-3 udskrivninger i perioden. 10 % af skolerne har haft 4-6 udskrivninger, og 2 % har haft 7-9 udskrivninger. Endelig har 3 % af skolerne udskrevet 10 eller flere elever i perioden.

Blandt efterskolerne har 18 % af skolerne udskrevet 10 eller flere elever i perioden, mens 19 % ikke har foretaget nogen udskrivninger. 31 % har haft 1-3 udskrivninger, 23 % har haft 4-6 udskrivninger, og 9 % af skolerne har haft 7-9 udskrivninger.

På de frie grundskoler er årsagerne til udskrivningerne varierende. De hyppigst forekommende årsager er elevens psykiske og/eller sociale vanskeligheder (23 % af sagerne), overtrædelse af skolens regler (20 % af sagerne) og samarbejdsvanskeligheder med forældrene (13 % af sagerne). På efterskolerne er den primære årsag til udskrivningerne overtrædelse af skolens regler (67 % af sagerne). Andre årsager er elevens psykiske og/eller sociale vanskeligheder (14 % af sagerne) og manglende engagement hos eleven (9 % af sagerne).

Udskrivningsforløbenes længde

Der er stor forskel på længden af skolernes udskrivningsforløb. Forløbene er ofte længere på de frie grundskoler end på efterskolerne.

På de frie grundskoler har 47 % af forløbene varet mere end seks måneder, mens 39 % har varet en-seks måneder. Der er dog også eksempler på korte forløb på de frie grundskoler, og undersøgelsen viser, at 8 % af forløbene har varet mindre end en uge. På efterskolerne varede 33 % af

¹ Betegnelsen frie grundskoler omfatter alle skoler, der er oprettet under friskoleloven.

forløbene mindre end en uge, 13 % af forløbene varede mindre end en måned, og 53 % af forløbene varede en-seks måneder.

Der er sammenhæng mellem længden af et udskrivningsforløb og årsagen til udskrivningen. På efterskoler vælger skolerne oftest at udskrive eleverne på grund af overtrædelse af skolens regler, og i forbindelse med 41 % af de sager, hvor udskrivningen blev foretaget på denne baggrund, varede forløbet mindre end en uge. Analysen af fokusgruppeinterview med skoleledere fra frie grundskoler og forstandere fra efterskoler understøtter billedet af, at de lange forløb ofte vedrører elever med psykiske og/eller sociale vanskeligheder, mens de korte forløb ofte finder sted i forbindelse med overtrædelse af skolens regler – særligt i de tilfælde, hvor overtrædelsen er gået ud over andre elever på skolen.

Alder og udskrivningens årsag har betydning for inddragelse

Der er ofte mange forskellige aktører involveret i et udskrivningsforløb: skolelederen/forstanderen, klasselæreren/kontaktlæreren og forældrene. Det sker også, at en psykolog og/eller socialforvaltningen bliver inddraget, ligesom der er flere eksempler på, at bestyrelsen er blevet inddraget i forbindelse med udskrivningen.

Inddragelse af eleven selv sker hyppigere på efterskolerne end på de frie grundskoler. Det fremgår af undersøgelsen, at eleven på de frie grundskoler selv er blevet inddraget i forløbet, der ledte frem til skolens beslutning om udskrivning, i forbindelse med 56 % af sagerne. Derudover angiver 44 % af skolerne, at eleven i høj grad har haft mulighed for at fremlægge sit syn på beslutningen. De tilsvarende tal for efterskolerne viser, at eleven i forbindelse med 82 % af sagerne er blevet inddraget i det forløb, der ledte frem til skolens beslutning, mens 73 % af forstanderne vurderer, at eleven i høj grad har haft mulighed for at fremlægge sit syn på beslutningen.

Det er altså ikke altid, at eleverne bliver inddraget i udskrivningsforløbene. I den forbindelse spiller alder en væsentlig rolle på de frie grundskoler. Analysen viser, at det oftest er elever fra 0. klasse og fra indskoling, der ikke bliver inddraget i forløbene. Dette billede understøttes af analysen af de kvalitative data. Her er det en udbredt opfattelse blandt skolelederne, at de yngre elever bør inddrages i processen på en anden måde end de ældre elever. Skolelederne peger på, at det fx bør ske mere uformelt i tilknytning til den almindelige undervisning eller som led i en eventuel udredning.

Undersøgelsen viser også, at der på de frie grundskoler er en sammenhæng mellem årsagerne til udskrivning og graden af inddragelse. I de tilfælde, hvor der er tale om overtrædelse af skolens regler eller manglende engagement hos eleven, er eleven oftere blevet inddraget i det forløb, der har ledt frem til beslutningen om udskrivning. Det sker i forbindelse med henholdsvis 75 % og 90 % af sagerne. I forbindelse med sager, der vedrører elevens psykiske og/eller sociale vanskeligheder, inddrages eleven i 58 % af tilfældene, mens eleven inddrages i forbindelse med 42 % af de sager, der vedrører samarbejdsvanskeligheder med forældrene.

Dette resultat underbygges af de kvalitative data, idet informanterne giver udtryk for, at eleven i højere grad bliver inddraget i forbindelse med de sager, hvor eleven har mulighed for at handle i relation til problemstillingen og fx ændre sin adfærd.

Skolernes oplevelse af god praksis

68 % af skolelederne på de frie grundskoler vurderer, at den seneste udskrivning i høj grad forløb så hensigtsmæssigt som muligt efter omstændighederne, mens 31 % mener, at dette i nogen grad var tilfældet. Tilsvarende tal for efterskolerne viser, at 80 % af forstanderne vurderer, at den seneste udskrivning i høj grad forløb hensigtsmæssigt, mens de resterende 20 % vurderer, at dette i nogen grad var tilfældet.

I det kvalitative materiale giver skolelederne og forstanderne en række bud på, hvad de anser som vigtige elementer i et hensigtsmæssigt udskrivningsforløb. De lægger vægt på, at beslutningen om udskrivning aldrig må komme bag på eleven og forældrene, men skal opleves som en konsekvens af sagsforløbet. Rapporten præsenterer flere eksempler på, hvordan dette kan opnås. Det drejer sig fx om, at der skal være tale om en reel proces præget af tydelighed og løbende dia-

log. Tydelighed kan fx handle om, at skolens regler er klart formuleret. I den forbindelse kan udarbejdelse af handleplaner og kontrakter være et velegnet redskab til at skabe tydelighed og til at forventningsafstemme. Et andet vigtigt element er at sikre, at eleven har et alternativt tilbud, når vedkommende udskrives. I forbindelse med ca. halvdelen af udskrivningssagerne er skolerne involveret i at finde et alternativ til eleven.

Skolelederne/forstanderne har forskellige holdninger til, om faste procedurer/retningslinjer for udskrivning af elever er en forudsætning for en god praksis. På de frie grundskoler har 56 % af skolerne faste procedurer/retningslinjer for udskrivning af elever, mens det samme gør sig gældende på 70 % af efterskolerne. Fravalg af faste procedurer/retningslinjer sker primært på baggrund af to argumenter: Nogle skoler oplever, at udskrivinger forekommer så sjældent, at de ikke finder det relevant at have faste procedurer/retningslinjer. Andre skoler opfatter hver udskrivning som en unik sag, der skal håndteres individuelt.

Kendskab til og anvendelse af publikationerne

Rapporten viser, at kendskabet til de to publikationer er noget større på de frie grundskoler end på efterskolerne, idet 73 % af skolelederne på de frie grundskoler har kendskab til en eller begge publikationer, mens det tilsvarende gør sig gældende for 57 % af efterskoleforstanderne. Det fremgår også, at skolernes kendskab til den publikation, der retter sig mod skoleledere/forstandere, er noget større end til den publikation, der er målrettet eleverne. Blandt de frie grundskoler og efterskoler, der har kendskab til en eller begge publikationer, har publikationerne primært været anvendt som information til skolens ledelse (henholdsvis 59 % og 54 %) og i mere begrænset omfang som information til skolens bestyrelse (henholdsvis 29 % og 18 %) og lærere (henholdsvis 28 % og 29 %). Det fremgår af rapporten, at skolerne i mindre grad har anvendt publikationerne som information til eleverne om deres rettigheder. Det er sket på 8 % af de frie grundskoler og 5 % af efterskolerne. På 5 % af de frie grundskoler og 2 % af efterskolerne er pjecerne anvendt som led i undervisningen.

Både under interviewene og i de åbne besvarelser blev der givet udtryk for, at publikationerne og deres fokus på inddragelse af eleverne opfattes som en vigtig påmindelse til skolerne. Et centralt punkt er dog, at publikationerne opleves som uklare med hensyn til, hvordan man konkret skal forstå og praktisere inddragelse af især de yngre elever.

Datagrundlag

Rapporten bygger på to datakilder:

- En spørgeskemaundersøgelse blandt alle skoleledere/forstandere på de frie grundskoler, efterskolerne og de frie fagskoler
- En kvalitativ interviewundersøgelse, som består af fire fokusgruppeinterview med i alt 23 skoleledere/forstandere fra udvalgte frie grundskoler og efterskoler.

2 Indledning

I marts 2015 udgav Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling (MBUL) to publikationer, der sætter fokus på FN's Børnekonventions krav om inddragelse af barnet i forbindelse med beslutninger, der angår barnet. Formålet med publikationerne er at hjælpe de frie skoler til i højere grad at inddrage eleven i forbindelse med sager, hvor man overvejer at udskrive eleven fra skolen. Publikationerne er udarbejdet i samarbejde med de frie skolars foreninger og Danske Skoleelever, efter en henvendelse fra Folketingets Ombudsmand på baggrund af en række sager på frie skoler, hvor elever tilsyneladende er blevet udskrevet fra deres skole uden at blive inddraget i det forløb, der ledte frem til udskrivningen.

Denne undersøgelse kortlægger, hvor mange elever der udskrives fra de frie grundskoler, efterskolerne og de frie fagskoler, samt hvilke årsager der er til udskrivningerne. Derudover belyser undersøgelsen, hvilken praksis skolerne har i de tilfælde, hvor de finder det nødvendigt at opsige samarbejdet med en elev og elevens forældre og dermed vælger at udskrive eleven. Endelig er det undersøgelsens formål at skabe viden om, i hvilken udstrækning skolerne har kendskab til ministeriets to publikationer, og hvordan de eventuelt anvender dem.

Undersøgelsen er gennemført af Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) for MBUL, og den skal anvendes som led i en opfølgning til ombudsmanden.

2.1 Undersøgelsens fokus

Baggrunden for undersøgelsen er de to publikationer, som ministeriet har udarbejdet som følge af ombudsmandens henvendelse:

- *At lytte og inddrage – FN's børnekonvention og de frie skoler*
- *Jeg har ret til at blive lyttet til – om dine rettigheder hvis du ikke mere må gå på skolen.*

Den første publikation er henvendt til bestyrelser, skoleledere og lærere på de frie skoler, mens den anden publikation er målrettet elever på frie skoler.

Med henvisning til FN's Børnekonvention henstiller publikationerne til, at en elev *altid* inddrages, før skolen beslutter at afbryde samarbejdet, uanset baggrunden for beslutningen. Inddragelsen kan ske i form af mere formelle inddragelsessamtaler eller gennem løbende dialog i det daglige arbejde med eleven. Det påpeges, at samtalen skal tilpasses elevens alder og modenhed. Det er vigtigt, at skolen tydeliggør sin begrundelse for beslutningen eller overvejelserne, og at eleven får mulighed for at fremlægge sine synspunkter og stille spørgsmål.

Publikationerne beskriver en ramme for håndteringen af sager, hvor en skole mener, at den ikke længere kan rumme en elev. Det er dog i skolernes dagligdag, at denne ramme skal fyldes ud.

Undersøgelsens fokus er derfor at se nærmere på, hvilken praksis skolerne har i forbindelse med udskrivning af elever, herunder om de har kendskab til publikationerne, og hvordan de eventuelt anvender dem. Derudover har undersøgelsen til formål at kortlægge, hvor mange elever der udskrives fra skolerne, samt hvilke årsager der er til udskrivningerne.

Undersøgelsen belyser overordnet set tre temaer:

- Omfanget af og årsagerne til udskrivninger
- Skolernes praksis i forbindelse med udskrivning af elever
- Skolernes kendskab og anvendelse af MBUL's to publikationer.

Begrebet udskrivning betegner i denne rapport de tilfælde, hvor det er skolen, der træffer beslutning om at opsige samarbejdet med en elev og dennes forældre. I spørgeskemaet til og interviewene med efterskolerne blev begrebet afbrudt ophold anvendt i stedet for udskrivning, da denne terminologi passer bedre ind i en efterskolekontekst.

Afgrænsning

Undersøgelsens hovedfokus er at se på, *hvordan* skolernes udskrivninger føres ud i livet, og på processen op til udskrivningerne. Det ligger således uden for rammerne af undersøgelsen at gå i dybden med, hvilke politikker og rationaler der ligger til grund for skolernes beslutning om at udskrive en elev.

Elevperspektivet belyses ikke yderligere i undersøgelsen, selvom det naturligvis er et relevant perspektiv. Denne afgrænsning skyldes de etiske og praktiske hensyn, der er knyttet til at rekruttere udskrevne elever, og som ligger uden for rammerne af en opgave af dette omfang.

2.2 Undersøgelsens design og metode

Undersøgelsen består af tre dele:

- En forundersøgelse: telefoninterview med nøgleaktører med viden om sager om udskrivning af elever samt dokumentanalyse
- En kvalitativ interviewundersøgelse bestående af fire fokusgruppeinterview med i alt 23 skoleledere/forstandere fra udvalgte frie grundskoler og efterskoler
- En spørgeskemaundersøgelse blandt alle skoleledere/forstandere på de ca. 550 frie grundskoler, 250 efterskoler og 12 frie fagskoler i Danmark.

Forundersøgelse

Der blev gennemført i alt syv telefoninterview med nøgleaktører med viden om sager om udskrivning af elever, herunder repræsentanter for de relevante skoleforeninger, Ombudsmandens Børnekontor og Danske Skoleelever. Sammen med vejledningen medvirkede de til at kvalificere og fokusere spørgeskemaet og spørgeguiden til interviewene, herunder til at afklare nøglebegreber som inddragelse og udskrivning.

Den kvalitative interviewundersøgelse

EVA har gennemført fire fokusgruppeinterview med i alt 23 skoleledere/forstandere:

- To fokusgruppeinterview med skoleledere fra frie grundskoler, gennemført i henholdsvis København og Vejle (i alt 11 deltagere)
- To fokusgruppeinterview med forstandere fra efterskoler gennemført i henholdsvis København og Vejle (i alt 12 deltagere).

De deltagende skoler er blevet udvalgt ud fra et hensyn om at sikre variation med hensyn til geografisk placering samt om, at forskellige skoleforeninger var repræsenteret.

Interviewene er blevet analyseret med henblik på at præsentere nogle mere udfoldede og nuancerede beskrivelser af skolernes udskrivningspraksis samt give et indblik i deres perspektiver på og eventuelle erfaringer med MBUL's to publikationer.

Spørgeskemaundersøgelsen

Spørgeskemaundersøgelsen blev gennemført som en totalundersøgelse blandt skoleledere/forstandere på alle landets frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler.

Svarprocent og bortfald

Invitationer til spørgeskemaundersøgelsen blev udsendt 6. januar 2016 på baggrund af kontaktoplysninger leveret af MBUL. I alt 785 skoler modtog spørgeskemaet. Der blev sendt to skriftlige påmindelser til de skoler, der efter fristens udløb endnu ikke havde besvaret spørgeskemaet. Spørgeskemaet blev besvaret af i alt 468 skoler, og svarprocenten for denne undersøgelse er dermed 60.

For at afdække, hvor retvisende data er, har EVA gennemført en bortfaldsanalyse, hvor vi har undersøgt, om skolernes svarprocent varierer, alt efter hvilken størrelse skolen har, og hvilken skoleforening den tilhører. På baggrund af bortfaldsanalysen kan vi konkludere, at der ikke er et skævt bortfald med hensyn til tilhørsforhold til skoleforening eller skolestørrelse. Dette øger sandsynligheden for, at undersøgelsens resultater er bredt dækkende for de frie skoler og kan generaliseres til populationen.

Analyse af spørgeskemadata

Analysen af spørgeskemadata består af en kortlæggende del, der har til formål at bidrage med viden om omfanget og karakteren af de udskrivninger, skolerne foretager. Derudover indgår en beskrivende del, som gennemgår svarfordelingerne i spørgeskemaundersøgelsen, særligt med fokus på skolernes praksis i forbindelse med den seneste udskrivning samt på deres kendskab til og anvendelse af MBUL's to publikationer. Endelig har EVA analyseret en række sammenhænge mellem spørgsmål i spørgeskemaet, som projektgruppen på forhånd havde defineret, fx graden af inddragelse i forhold til udskrivningsårsag eller elevens alder.

Der er desuden blevet foretaget enkelte analyser, der ser på fordelinger efter skoleforeningstilhørsforhold. Baggrunden for disse analyser er, at skoleforeningerne kan have en rådgivende funktion i forbindelse med skolernes udskrivningssager, og det kan derfor være relevant for skoleforeningerne at få et overblik over omfanget af og praksissen i forbindelse med udskrivninger på deres medlemsskoler. Sammenhænge mellem spørgsmål er blevet undersøgt ved hjælp af krydstabeller, hvor χ^2 -testen er benyttet til at teste for signifikante sammenhænge. I de kryds, der er foretaget med hensyn til skoleforeningstilhørsforhold, er skoler, der er medlem af Deutscher Schul- und Sprachverein, *ikke* medtaget, da der er for få skoler i denne forening til, at man kan foretage statistiske beregninger. Private Gymnasier og Studenterkurser er placeret under Danmarks Privatskoleforening, da foreningerne har et tæt arbejdsfællesskab, og da antallet af skoler, der er medlemmer af Private Gymnasier og Studenterkurser, er for begrænset til, at det er muligt at foretage statistiske beregninger.

Appendiks A indeholder uddybende information om undersøgelsesmetoden.

2.3 Projektgruppen

Projektgruppen, der har gennemført undersøgelsen, består af:

- Specialkonsulent Signe Mette Jensen (projektleder)
- Metodekonsulent Mia Uth Madsen
- Metodemedarbejder Rosa Hansen.

2.4 Rapportens opbygning

Rapporten har tre hovedkapitler:

- Kapitel 3 har fokus på at kortlægge omfanget af og årsagerne til udskrivninger på de frie skoler.
- Kapitel 4 ser nærmere på skolernes praksis for udskrivning af elever med fokus på at beskrive udskrivningsforløbene samt undersøge, i hvilken grad eleverne inddrages, og hvad der har betydning for, om inddragelse finder sted.
- Kapitel 5 omhandler skolernes kendskab til og anvendelse af MBUL's to publikationer.

3 Omfanget af og årsagerne til udskrivninger

Dette kapitel beskriver omfanget af udskrivninger på de frie grundskoler og på efterskolerne i sidste og indeværende skoleår, dvs. skoleårene 2014/15 og 2015/16. Desuden indeholder kapitlet et overblik over de primære årsager til udskrivning på de frie grundskoler, efterskolerne og de frie fagskoler. Kapitlet udgør en ramme for undersøgelsens øvrige resultater, idet det giver et overblik over, i hvilket omfang udskrivning af elever forekommer på skolerne.

I undersøgelsen anvendes begrebet udskrivning om de tilfælde, hvor det er skolen, der træffer beslutning om at opsiges samarbejdet med en elev og dennes forældre. Forud for denne undersøgelse eksisterede der ikke noget overblik over, hvor mange elever der bliver udskrevet i sager, hvor det specifikt er skolen, der træffer beslutning om udskrivning. Efterskoleforeningen registrerer løbende hjemsendelser, og andre skoleforeninger har information om frafald i mere bred forstand, men der foreligger ikke noget samlet overblik over de frie grundskolers og efterskolernes praksis med hensyn til udskrivning af elever. Kapitlet giver et overblik over, hvor hyppigt udskrivninger finder sted, og hvad de primære årsager er.

3.1 Omfang af udskrivninger på de frie grundskoler

Når man taler om udskrivninger, hvor det er skolen, der har truffet den endelige beslutning om udskrivning, er det vigtigt at holde sig for øje, at denne definition kan have flydende grænser, særligt i en grundskolekontekst. Det fremgår af interviewene med skoleledere fra de frie grundskoler, at udskrivninger ofte placerer sig i et kontinuum, der spænder fra tilfælde, hvor det entydigt er skolen, der træffer beslutningen om udskrivning mod elevens og forældrenes ønske, til tilfælde, hvor eleven og forældrene til slut selv træffer beslutningen på foranledning af skolen. Som en skoleleder siger, håndteres mange problemer på skolerne, og nogle gange ender forløbet med, at forældrene selv vælger at opsiges samarbejdet. En skoleleder uddyber:

Det er sådan set de bedste sager; der er jo ikke nogen, der har godt af at blive smidt ud [...], selvom man egentlig godt kan sige, at det er det, så skal man alligevel finde ud af, hvordan man får det afviklet sådan, at det ikke kommer til at opleves på den måde.

Der kan således være en vis variation med hensyn til, hvilke sager respondenterne har valgt at regne for udskrivninger. Dette kan potentielt påvirke vores estimat af omfanget.

I løbet af en periode, der dækker sidste skoleår (2014/15) og indeværende skoleår (2015/16), blev der på de 458 deltagende skoler tilsammen udskrevet i alt 1.372 elever, som fordelte sig på følgende skoletilbud:

- Frie grundskoler: 585 elever (309 skoler)
- Efterskoler: 772 elever (151 skoler)
- Frie fagskoler: 15 elever (8 skoler).

Tabel 1 viser, at i alt 48 % af de frie grundskoler ikke har haft nogen udskrivninger i sidste skoleår (2014/15) og i indeværende skoleår (2015/16), mens 37 % af skolerne har haft 1-3 udskrivninger. 10 % af skolerne har haft 4-6 udskrivninger, og 2 % har haft 7-9 udskrivninger. Endelig er der 10 skoler (3 %), der i perioden har udskrevet 10 eller flere elever.

Tabel 1**Frie grundskoler: samlet antal udskrivninger pr. skole i skoleårene 2014/15 og 2015/16**

	Antal	Procent
Ingen udskrivninger	147	48 %
1-3 udskrivninger	114	37 %
4-6 udskrivninger	32	10 %
7-9 udskrivninger	6	2 %
10 eller flere udskrivninger	10	3 %
Total	309	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere på frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler.

Note: Tabellen er opstillet på baggrund af to spørgsmål med følgende formuleringer: "Dette spørgsmål handler om årsagerne til de udskrivninger, I har haft på jeres skole i løbet af indeværende skoleår (2015/2016). Du bedes venligst kigge på nedenstående liste og angive antallet af udskrivninger ud for de årsager, der bedst beskriver baggrunden for de pågældende udskrivninger. Det samlede antal årsager skal således svare til det samlede antal udskrivninger, I har haft på skolen i denne periode." og en enslydende spørgsmålsformulering for skoleåret 2014/15.

Vi har i forbindelse med analysen af spørgeskemabesvareelserne også undersøgt de to skoleår hver for sig. Denne delanalyse viser, at antallet af udskrivninger på skolerne generelt er sammenligneligt i de to år, dvs. scorer skolen lavt det ene år, scorer den også lavt det andet. Således er der i alt 10 frie grundskoler (3 %), som har foretaget mindst 4 udskrivninger i begge skoleår. Der er altså en mindre gruppe frie grundskoler, som i den pågældende periode konsekvent har haft en høj forekomst af udskrivninger sammenlignet med de øvrige frie grundskoler.

EVA har desuden undersøgt, om der er sammenhæng mellem antallet af udskrivninger og skolernes skoleforeningstilhørsforhold, jf. tabel 2. Når man ser på antallet af udskrevne elever, er det relevant at tage skolestørrelsen i betragtning, da større skoler har flere elever, der potentielt kan udskrives. Da skolestørrelsen varierer for de forskellige skoleforeninger, har vi i tabel 2 taget højde for skolestørrelsen ved at angive antallet af udskrivninger som antal udskrivninger pr. 100 elever i perioden. Der er signifikant forskel på skolernes antal af udskrivninger, afhængigt af deres skoleforeningstilhørsforhold.

Tabel 2**Frie grundskoler: samlet antal udskrivninger pr. 100 elever pr. skole i skoleårene 2014/15 og 2015/16 fordelt på skoleforening**

	Ingen udskrivning	1-3 udskrivninger	4-6 udskrivninger	7-9 udskrivninger	10 eller flere udskrivninger	Total
Danmarks Privatskoleforening (N = 100)	35 %	62 %	1 %	0 %	2 %	100 %
Dansk Friskoleforening (N = 178)	53 %	36 %	5 %	4 %	2 %	100 %
Foreningen af Kristne Friskoler (N = 21)	57 %	38 %	0 %	5 %	0 %	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere på frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler.

Note: Skoler, der er medlem af Deutscher Schul- und Sprachverein, er ikke medtaget i denne tabel, da der er for få skoler i denne forening til, at man kan foretage statistiske beregninger.

Note: Private Gymnasier og Studenterkurser er placeret under Danmarks Privatskoleforening, da foreningerne har et tæt arbejdsfællesskab, og da antallet af skoler, der er medlemmer af Private Gymnasier og Studenterkurser, er for begrænset til, at det er muligt at foretage statistiske beregninger.

Note: Antal udskrivninger er angivet pr. 100 elever, og der er foretaget en afrunding til hele tal, således at fx 3,4 udskrivninger pr. 100 elever er kategoriseret som 1-3 udskrivninger.

Note: $p < 0,05$.

Dansk Friskoleforening og Foreningen af Kristne Friskoler har en større andel af skoler, der ikke har foretaget nogen udskrivninger i perioden. Danmarks Privatskoleforening har en større andel af skoler, der har foretaget 1-3 udskrivninger pr. 100 elever. Endvidere ser det ud til, at Dansk Fri-

skoleforening har en række medlemmer, som har haft et relativt stort antal udskrivninger i perioden. Der er altså en tendens til, at skoler med tilhørsforhold til Dansk Friskoleforening er mere polariserede end de øvrige foreningers skoler, idet størstedelen af skolerne ikke har nogen udskrivninger, mens et mindre antal skoler har foretaget mange udskrivninger.

3.2 Årsager til udskrivning på de frie grundskoler

Der er mange forskellige årsager til udskrivning på de frie grundskoler, og fordelingen af udskrivninger på forskellige typer af årsager fremgår af tabel 3. Psykiske og sociale vanskeligheder (23 %) og overtrædelse af skolens regler (20 %) træder frem som de hyppigste årsager, men alle de årsager, der indgik i spørgeskemaet, har givet anledning til udskrivninger i et vist omfang. Tabellen rummer også en "Andet"-kategori, og den omfatter i vid udstrækning årsager, der kan rummes af de øvrige kategorier, fx vold, kriminalitet eller alvorlige psykiske vanskeligheder, men hvor respondenterne har ønsket at understrege og uddybe alvoren. Andre respondenter har også haft behov for at påpege, at der ikke har været én primær årsag til udskrivningen, men at det har været en kombination af årsager. Det er en vigtig pointe, at der ofte er tale om komplekse problemstillinger, hvor eleverne kan have udfordringer på mange forskellige planer.

Tabel 3
Frie grundskoler: antal udskrivninger pr. årsag i skoleårene 2014/15 og 2015/16 (N = 309)

	Antal	Procent
Overtrædelse af skolens regler	118	20 %
Manglende engagement hos eleven	50	9 %
For stort fravær	33	6 %
Faglige vanskeligheder	27	5 %
Psykiske og/eller sociale vanskeligheder	136	23 %
Manglende betaling af skolepenge	40	7 %
Indbyrdes forældrestridigheder vedr. skolevalg	26	4 %
Samarbejdsvanskeligheder med forældre	74	13 %
Andet	81	14 %
Total	585	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere på frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler.

Note: Tabellen er opstillet på baggrund af to spørgsmål med følgende formuleringer: "Dette spørgsmål handler om årsagerne til de udskrivninger, I har haft på jeres skole i løbet af indeværende skoleår (2015/2016). Du bedes venligst kigge på nedenstående liste og angive antallet af udskrivninger ud for de årsager, der bedst beskriver baggrunden for de pågældende udskrivninger. Det samlede antal årsager skal således svare til det samlede antal udskrivninger, I har haft på skolen i denne periode." og en enslydende spørgsmålsformulering for skoleåret 2014/15.

Samarbejdsvanskeligheder med forældrene er også en relativt hyppigt forekommende årsag til at udskrive en elev. Skolelederne har udpeget samarbejdsvanskeligheder med forældrene som den primære årsag til i alt 13 % af udskrivningerne. Derudover fremgik det af interviewene, at forældresamarbejdet stort set altid spiller en rolle i forbindelse med beslutningen. Når der opstår udfordringer i forbindelse med en elev, vil skolen langt hen ad vejen kunne håndtere dem, hvis forældrene erkender problemstillingen og er indstillet på at samarbejde. En skoleleder fra en fri grundskole forklarer:

Min tanke omkring det er, at hvis forældre og skole kører samme vej, så kommer det aldrig på tale [...] Så det, der bare er vigtigt, er, at når det opstår, så er man opmærksom på det, og forældrene bliver klar over, at hvis vi arbejder sammen om det her, så ved jeg, det løser sig. Så det er i princippet ikke børnene, man udskriver, det er faktisk forældrene.

Eksempel fra en fri grundskole: udskrivning til specialskole

På en fri grundskole vurderer lærere og ledelse, at en dreng i 4. klasse har brug for et specialtilbud. Drengen bliver udredt af pædagogisk-psykologisk rådgivning (PPR) og henvist til et tilbud. Men forældrene er ikke interesserede i tilbuddet. Forløbet ender derfor med, at skolen beslutter at udskrive eleven. Drengen har gået på skolen i fire år. Der er gennemført en række undersøgelser og holdt netværksmøder, og der har også været en proces, hvor drengens lærere modtog supervision med henblik på at justere undervisningen og læringsmiljøet. Skoleledelsen vurderer dog efter forløbet, at skolen ikke kunne inkludere eleven. Han har brug for at blive undervist i en væsentlig mindre klasse med flere ressourcer. Beslutningen bliver truffet med inddragelse af PPR. Forældrene er inddraget i hele forløbet, men drengen er på grund af sin alder og sine udfordringer ikke involveret i hele processen og deltager fx ikke i møderne. Han bliver dog inddraget gennem samtaler med PPR-psykologen. Forældrene bliver informeret om skolens beslutning på et møde, hvor også PPR deltager. Skolen har på dette tidspunkt allerede drøftet muligheden med forældrene, men de er ikke interesserede i at tage imod et andet skoletilbud. Drengen bliver efterfølgende informeret af sine forældre om, hvad der skal ske.

3.3 Omfang af udskrivninger på efterskolerne og de frie fagskoler

Tabel 4 viser, at andelen af udskrivninger er større på efterskolerne end på de frie grundskoler. 18 % af efterskolerne har haft 10 eller flere udskrivninger. Antallet af udskrivninger i denne kategori varierer fra 10 til 28 udskrivninger. De øvrige skoler fordeler sig nogenlunde jævnt, således at 19 % slet ikke har haft nogen udskrivninger i perioden, mens 31 % af skolerne har haft 1-3 udskrivninger, 23 % af skolerne har haft 4-6 udskrivninger, og 9 % af skolerne har haft 7-9 udskrivninger. Ingen af de otte frie fagskoler har haft mere end 4-6 udskrivninger i løbet af skoleårene 2014/15 og 2015/16, og hovedparten af skolerne (75 %) har haft 1-3 udskrivninger.

I det følgende behandles de frie fagskoler sammen med efterskolerne på grund af det begrænsede antal frie fagskoler.

Tabel 4
Efterskoler og frie fagskoler: antal udskrivninger pr. skole i skoleårene 2014/15 og 2015/16

	Efterskoler		Frie fagskoler	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Ingen udskrivninger	29	19 %	1	13 %
1-3 udskrivninger	46	31 %	6	75 %
4-6 udskrivninger	35	23 %	1	13 %
7-9 udskrivninger	14	9 %	-	-
10 eller flere udskrivninger	27	18 %	-	-
Total	151	100 %	8	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere på frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler.

Note: Tabellen er opstillet på baggrund af to spørgsmål med følgende formuleringer: "Dette spørgsmål handler om årsagerne til de ophold, jeres skole har valgt at afbryde i løbet af indeværende skoleår (2015/2016). Du bedes venligst kigge på nedenstående liste og angive antallet af afbrudte ophold ud for de årsager, der bedst beskriver baggrunden for de pågældende afbrydelser. Det samlede antal årsager skal således svare til det samlede antal ophold, I har afbrudt i denne periode." og en enslydende spørgsmålsformulering for skoleåret 2014/15.

Note: Respondenterne har i spørgeskemaet angivet antal afbrudte ophold, men af hensyn til læsevenligheden er det her angivet som antal udskrivninger.

3.4 Årsager til udskrivning på efterskolerne og de frie fagskoler

På efterskolerne og de frie fagskoler er det overtrædelse af skolens regler, der tegner sig for langt den største andel af udskrivningerne (67 %) efterfulgt af psykiske og sociale vanskeligheder, som giver anledning til 14 % af udskrivningerne, jf. tabel 5. Derudover giver manglende engagement hos eleven og stort fravær også anledning til udskrivninger i mindre omfang, mens de øvrige årsager stort set ikke forekommer.

Tabel 5
Efterskoler og frie fagskoler: antal udskrivninger pr. årsag i skoleårene 2014/15 og 2015/16 (N = 159)

	Antal	Procent
Overtrædelse af skolens regler	528	67 %
Manglende engagement hos eleven	67	9 %
For stort fravær	22	3 %
Faglige vanskeligheder	1	0 %
Psykiske og/eller sociale vanskeligheder	113	14 %
Manglende betaling af skolepenge	9	1 %
Indbyrdes forældrestridigheder vedr. skolevalg	4	1 %
Samarbejdsvanskeligheder med forældre	6	1 %
Andet	37	5 %
Total	787	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere på frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler.

Note: Tabellen er opstillet på baggrund af to spørgsmål med følgende formuleringer: "Dette spørgsmål handler om årsagerne til de ophold, jeres skole har valgt at afbryde i løbet af indeværende skoleår (2015/2016). Du bedes venligst kigge på nedenstående liste og angive antallet af afbrudte ophold ud for de årsager, der bedst beskriver baggrunden for de pågældende afbrydelser. Det samlede antal årsager skal således svare til det samlede antal ophold, I har afbrudt i denne periode." og en enslydende spørgsmålsformulering for skoleåret 2014/15.

Det billede, der tegner sig af de årsager, der giver anledning til udskrivninger, er altså forskelligt på de frie grundskoler og på efterskolerne. Selvom overtrædelse af skolens regler og psykiske og/eller sociale vanskeligheder er de hyppigste årsager inden for begge skoletyper, er årsagsbilledet langt mere varieret på de frie grundskoler.

Eksempel fra en efterskole: udskrivning på grund af rusmidler og misbrug

På en efterskole bliver skolen via rygter blandt eleverne opmærksom på, at tre drenge ryger hash. Problemstillingen er enkel set i skolens perspektiv, fordi det er kommunikeret meget klart, at eleverne ikke kan være på skolen, hvis de ryger hash. Da skolen har konstateret, og drengene indrømmet, at de har røget hash, bliver de sendt hjem "på en tænker". Derefter bliver de hver især inviteret tilbage til skolen til et møde. På hvert møde deltager skolens leder, den pågældende elev, forældrene og elevens kontaktlærer. På møderne bliver der indgået aftaler om, at eleverne skal være hashfri. Eleverne skal sige ja til aftalen og til det forløb, der bliver skitseret: Bl.a. skal de sige ja til, at skolen anvender tests for at være sikre på, at drengene er hashfri. Da skolen konstaterer, at drengene stadig ikke er hashfri, bliver der indkaldt til endnu et møde. På mødet bliver det klart for skolen, at der ikke er tale om et hashforbrug, men et hashmisbrug, og drengene giver udtryk for, at de ikke kan forestille sig en hverdag uden hash. Skolen vurderer, at man ikke har tilstrækkelige ressourcer og kompetencer til at støtte drengene i at komme ud af misbruget, og derfor vælger man at afbryde elevernes efterskoleophold. Drengene og deres forældre bliver indkaldt til et møde og informeret om beslutningen.

3.5 Opsummering

Kapitlet viser, at udskrivning af elever berører mange skoler. På de deltagende skoler er der blevet udskrevet i alt 1.372 elever.

Efterskolerne udskriver flere elever end de frie grundskoler, og udskrivningerne skyldes i de allerfleste tilfælde, at eleverne har overtrådt skolens regler. Med hensyn til antallet af udskrivninger fordeler efterskolerne sig jævnt, således at 19 % af skolerne ikke har foretaget nogen udskrivninger i undersøgelsesperioden (sidste og indeværende skoleår), 18 % har udskrevet 10 eller flere elever, mens de resterende skoler fordeler sig midt imellem.

Hovedparten af de frie grundskoler (85 %) har haft enten 0 eller 1-3 udskrivninger i perioden. I alt 48 % af de frie grundskoler har ikke haft nogen udskrivninger i løbet af sidste og indeværende skoleår, mens 37 % har haft 1-3 udskrivninger. 10 % af skolerne har haft 4-6 udskrivninger, og 2 % har haft 7-9 udskrivninger. Derudover har 3 % af skolerne udskrevet 10 eller flere elever i perioden.

Der er flere årsager til udskrivningerne på de frie grundskoler. De hyppigste er elevens psykiske og/eller sociale vanskeligheder, overtrædelse af skolens regler og samarbejdsvanskeligheder med forældrene. På efterskolerne og de frie fagskoler er det overtrædelse af skolens regler, der tegner sig for den største andel af udskrivningerne, efterfulgt af psykiske og sociale vanskeligheder, som giver anledning til 14 % af udskrivningerne.

4 Praksis for udskrivning

Udskrivningssager er ofte komplekse, og der er flere hensyn at tage – både til den pågældende elev og til fællesskabet, dvs. til de andre elever i klassen og til elevens lærere. Der skal desuden samarbejdes med elevens forældre, som måske ikke altid har den samme forståelse af problemstillingen som skolen. Skolens udfordring er således at tage hensyn til flere parter samtidig. Dette kapitel beskriver, hvordan skolerne griber denne opgave an.

Skoleledere/forstandere fra de skoler, der har oplevet udskrivninger i sidste eller nuværende skoleår (54 % af de frie grundskoler og 81 % af efterskolerne), er i spørgeskemaundersøgelsen blevet bedt om at besvare en række detaljerede spørgsmål om den seneste udskrivning. I dette kapitel redegør vi for deres besvarelser og giver dermed et billede af skolernes praksis på dette område. Analysen af spørgeskemabesvarelserne suppleres med skoleledernes erfaringer og vurderinger fra de fire fokusgruppeinterview.

De frie grundskoler og efterskolerne gennemgås separat, fordi de to skoletilbud adskiller sig fra hinanden på en række væsentlige punkter. Et efterskoleophold er et relativt kort forløb, der henvender sig til unge, som for manges vedkommende selv har valgt at gå på efterskole. Et grundskoleforløb strækker sig derimod over mange år, og skolerne har således typisk at gøre med elever i mange forskellige aldersgrupper. Der er dog også fællestræk for skolernes erfaringer. Det gælder særligt skoleledernes perspektiver på, hvad der er god praksis for udskrivning.

Den første del af kapitlet giver en beskrivelse af udskrivningsforløb, herunder hvor lang processen har været, og hvilke aktører der har været inddraget. Derefter ser vi nærmere på, i hvilken grad eleven inddrages i forbindelse med udskrivningen, og hvad der har betydning for, om inddragelse finder sted. I den forbindelse undersøger vi, hvilken betydning elevens alder og problemstillingens karakter har for graden af inddragelse. Endelig præsenterer kapitlet en række skolelederes og forstanderes refleksioner over, hvad der kendetegner en god udskrivningspraksis.

4.1 Forløbenes længde

På de frie grundskoler er det i de fleste tilfælde relativt lange forløb, der leder frem til beslutningen om udskrivning. Tabel 6 viser, at forløbet i forbindelse med 47 % af sagerne varede mere end 6 måneder, og at forløbet varede 1-6 måneder i forbindelse med 39 % af sagerne. Der er dog også eksempler på, at der bliver gjort kort proces. I forbindelse med 8 % af sagerne varede forløbet mindre end en uge.

Tabel 6
Frie grundskoler: Hvor længe varede det forløb, der ledte frem til beslutningen om at udskrive eleven?

	Antal	Procent
Mindre end en uge eller intet forløb	13	8 %
Mindre end en måned	10	6 %
1-6 måneder	65	39 %
Mere end 6 måneder	78	47 %

Fortsættes på næste side

	Antal	Procent
Total	166	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere på frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler.

Note: Der indgår kun svar fra respondenter, som har angivet, at de har afbrudt mindst ét ophold i løbet af skoleårene 2015/16 og 2014/15.

Der tegner sig et lidt andet billede på efterskolerne. Af tabel 7 fremgår det, at hvor forløbet i et enkelt tilfælde har varet mere end 6 måneder (1 %), har 33 % af sagerne varet mindre end en uge. I forbindelse med mere end halvdelen af sagerne (53 %) har forløbet varet 1-6 måneder.

Tabel 7
Efterskoler og frie fagskoler: Hvor længe varede det forløb, der ledte frem til beslutningen om at afbryde opholdet?

	Antal	Procent
Mindre end en uge eller intet forløb	43	33 %
Mindre end en måned	17	13 %
1-6 måneder	68	53 %
Mere end 6 måneder	1	1 %
Total	129	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere på frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler.

Note: Der indgår kun svar fra respondenter, som har angivet, at de har afbrudt mindst ét ophold i løbet af skoleårene 2015/16 og 2014/15.

Der er altså på dette punkt ganske store forskelle mellem de frie grundskoler og efterskolerne. Forklaringen på denne forskel er, at der er forskellige årsager til udskrivningerne på de frie grundskoler og de afbrudte ophold på efterskolerne. På efterskolerne skyldes de afbrudte ophold i de allerfleste tilfælde, at elever har overtrådt skolens regler. Dette er en vigtig forklaring på, at forløbenes længde er forskellig.

Som det fremgår af tabel 6, er der også situationer, hvor forløbene er korte på de frie grundskoler. De korte forløb på de frie grundskoler finder primært sted i forbindelse med sager om overtrædelse af skolens regler, jf. tabel 8. Der er dog også enkelte korte forløb i forbindelse med sager om udskrivning af elever med psykiske og/eller sociale vanskeligheder.

Tabel 8
Frie grundskoler: sammenhænge mellem årsager til udskrivning og forløbenes længde

Forløbets længde/årsager til udskrivning	Mindre end en uge eller intet forløb	Mindre end en måned	1-6 måneder	Mere end 6 måneder	Total
Overtrædelse af skolens regler (N = 37)	11 %	5 %	41 %	43 %	100 %
Manglende engagement hos eleven (N = 10)	-	20 %	30 %	50 %	100 %
For stort fravær (N = 9)	-	-	67 %	33 %	100 %
Faglige vanskeligheder (N = 7)	-	-	14 %	86 %	100 %
Psykiske og/eller sociale vanskeligheder (N = 48)	8 %	4 %	31 %	56 %	100 %
Manglende betaling af skolepenge (N = 6)	-	-	100 %	-	100 %
Indbyrdes forældrestridigheder vedr. skolevalg (N = 2)	-	50 %	50 %	-	100 %

Fortsættes på næste side

Fortsat fra forrige side

Forløbets længde/årsager til udskrivning	Mindre end en uge eller intet forløb	Mindre end en måned	1-6 måneder	Mere end 6 måneder	Total
Samarbejdsvanskeligheder med forældre (N = 27)	4 %	4 %	48 %	44 %	100 %
Andet (N = 20)	20 %	10 %	25 %	45 %	100 %
Total (N = 166)	8 %	6 %	39 %	47 %	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere på frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler.

Note: Der indgår kun svar fra respondenter, som har angivet, at de har haft mindst én udskrivning på skolen i løbet af skoleårene 2015/16 og 2014/15.

Note: Tabellen er opstillet på baggrund af to spørgsmål med følgende formuleringer: "Hvad var årsagen til den seneste udskrivning, I har foretaget på skolen?" og "Hvor længe varede det forløb, der ledte frem til beslutningen om at udskrive eleven?".

Note: $p < 0,05$.

På efterskoler og frie fagskoler vælger skolerne som tidligere nævnt oftest at afbryde elevernes ophold på grund af overtrædelse af skolens regler. Tabel 9 viser, at i 41 % af de sager, hvor opholdet afbrydes af denne årsag, varer forløbet mindre end en uge, eller der er slet ikke noget forløb.

Tabel 9
Efterskoler og frie fagskoler: sammenhæng mellem årsager til afbrudte ophold og forløbenes længde

Forløbets længde/årsager til udskrivning	Mindre end en uge eller intet forløb	Mindre end en måned	1-6 måneder	Mere end 6 måneder	Total
Overtrædelse af skolens regler (N = 92)	41 %	17 %	41 %	-	100 %
Manglende engagement hos eleven (N = 6)	-	17 %	67 %	17 %	100 %
For stort fravær (N = 3)	-	-	100 %	-	100 %
Faglige vanskeligheder (N = 1)	-	-	100 %	-	100 %
Psykiske og/eller sociale vanskeligheder (N = 17)	6 %	-	94 %	-	100 %
Samarbejdsvanskeligheder med forældre (N = 1)	-	-	100 %	-	100 %
Andet (N = 9)	44 %	-	56 %	-	100 %
I alt (N = 129)	33 %	13 %	53 %	1 %	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere på frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler.

Note: Der indgår kun svar fra respondenter, som har angivet, at de har afbrudt mindst ét ophold i løbet af skoleårene 2015/16 og 2014/15.

Note: Tabellen er opstillet på baggrund af to spørgsmål med følgende formuleringer: "Hvad var årsagen til det seneste ophold, I har afbrudt på skolen?" og "Hvor længe varede det forløb, der ledte frem til beslutningen om at afbryde elevens ophold?".

Note: $p < 0,05$.

Under interviewene gav skolelederne/forstanderne udtryk for, at korte processer ofte forekommer i situationer, hvor overtrædelsen af reglerne er gået ud over andre elever på skolen, fx i forbindelse med vold eller andre former for overgreb. For nogle efterskoler kan processen også være kort i forbindelse med det, som skolelederne kalder "automathjemsendelser", hvor eleven har overtrådt helt klare regler, som ifølge skolens regelsæt altid vil medføre en hjemsendelse, fx indtagelse af alkohol eller euforiserende stoffer.

Under interviewene gav skolelederne/forstanderne også udtryk for, at de langvarige forløb ofte vedrører elever med psykiske eller sociale vanskeligheder. En leder på en fri grundskole fortæller om et forløb med en pige, som startede på skolen i 5. klasse, og som nu er udskrevet til en specialske, at der var tale om et langt forløb. Skolen ønskede, at beslutningen kunne tages i samarbejde med forældrene, men forældrene var ikke enige i skolens vurdering, og derfor blev det en lang proces. Lederen fortæller:

Processen var jo ret lang, fordi vi havde hende i halvandet år eller sådan noget, hvor vi satte tiltag i gang. Først skulle vi jo definere problemet. Vi havde støttetimer til hende massivt, og så kørte det ligesom af sporet til sidst, hvor hun slet ikke kunne fungere og splittede hele pigegruppen i klassen, ud over at hun slet ikke fik noget undervisning selv.

En efterskoleforstander giver ligeledes udtryk for, at der ofte er tale om lange processer i denne type sager:

Det vil altid være processer. Lange processer. Mange inddragelser, snakke med forældre, snakke med eleven og så den dråbe, som du snakker om, så er bægeret fyldt på et eller andet tidspunkt, og så er man nødt til at sige "nu magter vi ikke mere".

Eksempel fra en efterskole: udskrivning på grund af overtrædelse af skolens regler

Tre uger inde i et efterskoleophold bliver en dreng taget for tyveri i en lokal butik. Skolen kontakter drengens forældre, og det bliver besluttet, at drengen skal have en chance mere. Kort tid efter bliver drengen taget for hærværk. Igen bliver forældrene inddraget, og der bliver gennemført grundige samtaler med forældrene, drengen selv, kontaktlæreren og ledelsen. Der bliver indgået konkrete aftaler, men ganske kort tid efter bryder drengen skolens regler ved at deltage i natterend. Igen bliver der gennemført en samtale med forældrene. Drengen bliver sendt med forældrene hjem, så de kan tale sammen og tænke over det videre forløb. Drengen og forældrene vil gerne fortsætte opholdet, og skolen accepterer dette. Da drengen kort efter bliver taget i rygning, bliver det besluttet, at opholdet skal afsluttes. Skolen hjælper med at finde en anden efterskole, hvor drengen kan få en ny start.

Tidspunktet for udskrivning af eleverne

Når man ser på elevernes klassetrin på udskrivningstidspunktet, fremgår det, at udskrivning af elever på de frie grundskoler finder sted i løbet af hele skoleforløbet. Således fordeler skolernes seneste udskrivninger sig nogenlunde jævnt på indskoling (29 %), mellemtrinnet (26 %) og udskoling (30 %), jf. tabel 10. Derudover er 11 % af udskrivningerne foretaget blandt elever i 0. klasse.

Tabel 10
Frie grundskoler: På hvilket klassetrin gik eleven, der blev udskrevet?

	Antal	Procent
0. klasse	19	11 %
1.-3. klasse	48	29 %
4.-6. klasse	44	26 %
7.-9. klasse	50	30 %
10. klasse	7	4 %
Total	168	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere på frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler.

Note: Der indgår kun svar fra respondenter, som har angivet, at de har haft mindst én udskrivning på skolen i løbet af skoleårene 2015/16 og 2014/15.

EVA har også set på, hvornår de elever, der udskrives, er startet på skolen. Denne analyse viser, at 58 % af de elever, der udskrives i udskoling, er nye elever, som er startet på den pågældende skole i 7.-9. klasse.

4.2 Inddragelse

Flere forskellige aktører bliver inddraget i forløbet frem til udskrivningen af en elev. Det fremgår af tabel 11. På de frie grundskoler har skolelederen (92 %) og elevens forældre (90 %) i de fleste tilfælde været involveret i forløbet, mens eleven selv har været inddraget i forbindelse med 56 % af sagerne. Derudover er klasselæreren blevet inddraget i forbindelse med 85 % af sagerne, mens andre lærere er blevet inddraget i forbindelse med 52 % af sagerne. Det er heller ikke sjældent, at andre aktører som en psykolog (44 %) og socialforvaltningen (21 %) bliver inddraget i forløbet. Skolernes bestyrelser bliver inddraget i forbindelse med 29 % af sagerne.

Tabel 11

Frie grundskoler: Hvem har været inddraget i det forløb, der ledte frem til beslutningen om at udskrive eleven? (N = 168)

	Antal	Procent
Eleven selv	94	56 %
Andre elever	20	12 %
Elevens forældre	151	90 %
Skoleleder	154	92 %
Elevens kontakt- eller klasselærer	143	85 %
Andre lærere	88	52 %
UU-vejleder	9	5 %
Bisidder	5	3 %
Psykolog	74	44 %
Socialforvaltning	36	21 %
Bestyrelsen	49	29 %
Andre	21	31 %
Total	844	502 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere på frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler.

Note: Der indgår kun svar fra respondenter, som har angivet, at de har haft mindst én udskrivning på skolen i løbet af skoleårene 2015/16 og 2014/15.

Note: Respondenterne har haft mulighed for at afgive flere svar, og derfor summer totalen op til mere end 100 %.

Tabel 11 viser altså, at skolelederne i forbindelse med 44 % af sagerne ikke vurderer, at eleven er blevet inddraget i det forløb, der ledte frem til beslutningen om udskrivning. Forklaringen på denne svarfordeling handler bl.a. om alder, og det vender vi tilbage til i afsnit 4.2.1.

De tilsvarende tal for efterskolerne viser, som det fremgår af tabel 12, at eleven her er blevet inddraget i noget større udstrækning, nemlig i forbindelse med 82 % af sagerne, mens de andre aktører er blevet inddraget i nogenlunde samme omfang som på de frie grundskoler, med undtagelse af psykologen, der er blevet inddraget i forbindelse med 9 % af sagerne, og skolernes bestyrelser, der er blevet inddraget i forbindelse med 6 % af sagerne.

Tabel 12

Efterskoler og frie fagskoler: Hvem har været inddraget i det forløb, der ledte frem til beslutningen om at afbryde opholdet? (N = 130)

	Antal	Procent
Eleven selv	107	82 %
Andre elever	23	18 %
Elevens forældre	110	85 %

Fortsættes på næste side

	Antal	Procent
Skoleleder	113	87 %
Elevens kontakt- eller klasselærer	98	75 %
Andre lærere	75	58 %
UU-vejleder	22	17 %
Bisidder	3	2 %
Psykolog	12	9 %
Socialforvaltning	33	25 %
Bestyrelsen	8	6 %
Andre	9	7 %
Total	613	472 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere på frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler.

Note: Der indgår kun svar fra respondenter, som har angivet, at de har afbrudt mindst ét ophold i løbet af skoleårene 2015/16 og 2014/15.

Note: Respondenterne har haft mulighed for at afgive flere svar, og derfor summer totalen op til mere end 100 %.

Eksempel fra en efterskole: udskrivning på grund af manglende deltagelse og udbytte

På en efterskole bliver en drengs ophold afbrudt halvejs i forløbet. Drengen har faglige og sociale udfordringer på grund af ordblindhed og ADHD. Han kommer ikke til undervisningen, og når han møder op, har han meget svært ved at følge med og få et fagligt udbytte. Han har ikke gået stabilt i skole i flere år forud for efterskoleopholdet. Undervejs i forløbet holder skolen tre møder med forældrene. På de sidste to møder deltager også en repræsentant fra kommunens socialforvaltning, og skolens ledelse har desuden tæt kontakt til en psykolog fra den pågældende kommune. Drengen deltager også selv i en del af møderne, og han er, ifølge forstanderen, inviteret til dem alle. På møderne når man frem til, at der skal udarbejdes en anden plan for drengen. Drengen bliver informeret om skolens beslutning på et møde med sin sagsbehandler og sine forældre, som bliver holdt i hjemkommunen. Efterfølgende bliver der holdt et møde på skolen med kontaktlæreren, drengens mor og drengen selv, hvor der bliver sagt farvel.

Skriftlighed i udskrivningsprocessen

Det er forskelligt, om skolerne anvender skriftlighed i processen frem til udskrivningen. På de frie grundskoler er der i forbindelse med 79 % af sagerne udfærdiget dokumenter (fx referater eller redegørelser) i forløbet frem til udskrivningen. Dokumenterne anvendes dels internt på skolen (i forbindelse med 87 % af sagerne), dels til orientering af eleven og elevens forældre (i forbindelse med 81 % af sagerne). Derudover er dokumenterne blevet anvendt til orientering af eksterne parter og af skolens bestyrelse i forbindelse med henholdsvis 41 % og 34 % af sagerne.

På efterskolerne er der i mindre udstrækning udfærdiget dokumenter (fx referater eller redegørelser) under forløbet frem til udskrivningen. Det er sket i forbindelse med 47 % af sagerne.

Inddragelse af elever og forældre

Som det fremgår af tabel 9, blev eleven selv inddraget i 56 % af udskrivningsforløbene på de frie grundskoler, mens eleven i markant flere tilfælde på efterskolerne, 82 %, blev inddraget i udskrivningsforløbene, jf. tabel 12.

Tabel 13 viser, at der i forbindelse med 40 % af sagerne på de frie grundskoler blev holdt et møde med eleven og elevens forældre, efter at beslutningen om udskrivning var truffet. Kun i et enkelt tilfælde blev der holdt et møde med en elev uden elevens forældre. Til gengæld var det ofte tilfældet (i forbindelse med 40 % af sagerne), at det afsluttende møde blev holdt med forældrene, uden at eleven deltog. I forbindelse med 19 % af sagerne blev der ikke holdt noget afsluttende møde.

Tabel 13**Frie grundskoler: Havde I et møde med eleven og/eller elevens forældre, efter at beslutningen om udskrivningen var truffet?**

	Antal	Procent
Ja, med både eleven og elevens forældre	67	40 %
Ja, kun med eleven	1	1 %
Ja, kun med elevens forældre	67	40 %
Nej	31	19 %
Total	166	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere på frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler.

Note: Der indgår kun svar fra respondenter, som har angivet, at de har haft mindst én udskrivning på skolen i løbet af skoleårene 2015/16 og 2014/15.

Analysen af spørgeskemabesvarelsenerne viser, at 34 % af de elever, der ikke deltog i en samtale, var blevet tilbudt en. Det betyder, at eleven i forbindelse med 64 ud af de 168 sager, som indgår i spørgeskemabesvarelsenerne, hverken deltog i eller fik tilbudt en samtale, efter at beslutningen om udskrivning var truffet. Der kan være forskellige årsager til denne praksis. Det kan fx være et hensyn til elevens alder, og dette tema vender vi tilbage til i afsnit 4.2.1. Analysen viser desuden, at 74 % af de forældre, der ikke deltog i mødet med skolen, efter at beslutningen om udskrivning var truffet, havde fået tilbudt en samtale.

I de tilfælde, hvor der blev holdt et møde, efter at beslutningen var truffet, deltog elevens kontaktlærer og/eller klasselærer i de pågældende møder i forbindelse med 67 % af sagerne. I 16 % af møderne deltog desuden en repræsentant fra socialforvaltningen. I forbindelse med 50 % af sagerne blev der skrevet referat fra det pågældende møde, og i 69 % af tilfældene blev referatet efterfølgende sendt eller udleveret til forældrene.

På efterskolerne forekommer det sjældent, at der bliver holdt møder, hvor kun forældrene deltager, jf. tabel 14. Det sker i forbindelse med 4 % af sagerne. På efterskolerne blev der i forbindelse med 74 % af sagerne holdt et møde med både eleven og elevens forældre, mens det i forbindelse med 7 % af sagerne kun var eleven, der deltog i mødet. I forbindelse med 15 % af sagerne blev der ikke holdt noget møde.

Tabel 14**Efterskoler og frie fagskoler: Havde I et møde med eleven og/eller elevens forældre, efter at beslutningen om afbrydelse af opholdet var truffet?**

	Antal	Procent
Ja, med både eleven og elevens forældre	96	74 %
Ja, kun med eleven	9	7 %
Ja, kun med elevens forældre	5	4 %
Nej	19	15 %
Total	129	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere på frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler.

Note: Der indgår kun svar fra respondenter, som har angivet, at de har afbrudt mindst ét ophold i løbet af skoleårene 2015/16 og 2014/15.

For efterskoler og frie fagskoler gælder det, at 46 % af de elever, der ikke deltog i et afsluttende møde, havde fået tilbudt en samtale. Dvs. at eleven i forbindelse med 13 ud af de 129 sager, der indgår i spørgeskemaundersøgelsen, hverken deltog i eller fik tilbudt en samtale, efter at beslutningen om udskrivning var truffet. Blandt de forældre, der ikke deltog i et afsluttende møde, var 50 % blevet tilbudt en samtale.

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at ud over eleverne og forældrene deltog elevens kontaktlærer og/eller klasselærer i 69 % af møderne. I ganske få tilfælde deltog en repræsentant for socialforvaltningen eller en UU-vejleder. I forbindelse med 14 % af møderne blev der skrevet et referat.

Af tabel 15 fremgår skoleledernes vurderinger af, i hvor høj grad de inddrog elever og forældre i de konkrete sager, som spørgeskemaet afdækker. På de frie grundskoler vurderer i alt 63 % af skolelederne, at eleven i høj grad eller i nogen grad fik mulighed for at fremlægge sit syn på beslutningen, mens de resterende 36 % har svaret, at eleven i ringe grad eller slet ikke fik den mulighed. Et lignende billede tegner sig, når vi ser på spørgsmålet om, hvorvidt skolen gjorde det klart for eleven, hvorfor skolen havde truffet beslutningen om at udskrive eleven. Her svarer 71 % af skolelederne, at dette i høj grad eller i nogen grad var tilfældet. I modsætning hertil vurderer skolelederne i forbindelse med stort set alle sager (97 %), at skolen i høj grad gjorde det klart for forældrene, hvorfor skolen havde truffet beslutningen om at udskrive eleven.

Tabel 15
Frie grundskoler: I hvilken grad vurderer du, at følgende gjorde sig gældende i forbindelse med den seneste udskrivning, I har foretaget på skolen?

	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Total
Vi gav eleven mulighed for at fremlægge sit syn på beslutningen (N = 154)	44 %	19 %	9 %	27 %	100 %
Vi gjorde det klart for eleven, hvorfor skolen havde truffet beslutningen om at udskrive eleven (N = 152)	57 %	14 %	7 %	22 %	100 %
Vi gjorde det klart for forældrene, hvorfor skolen havde truffet beslutningen om at udskrive eleven (N = 157)	97 %	1 %	-	1 %	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere på frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler.

Note: Der indgår kun svar fra respondenter, som har angivet, at de har haft mindst én udskrivning på skolen i løbet af skoleårene 2015/16 og 2014/15.

På efterskolerne angiver 73 % af forstanderne, at eleven i høj grad fik mulighed for at fremlægge sit syn på beslutningen, mens 24 % vurderer, at dette i nogen grad var tilfældet, jf. tabel 16. Derudover vurderer langt de fleste forstandere, at skolen i høj grad gjorde det klart for såvel eleven (95 %) som forældrene (98 %), hvorfor skolen havde truffet beslutningen om at udskrive eleven.

Tabel 16
Efterskoler og frie fagskoler: I hvilken grad vurderer du, at følgende gjorde sig gældende i forbindelse med det seneste ophold, I har afbrudt på skolen?

	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Total
Vi gav eleven mulighed for at fremlægge sit syn på beslutningen (N = 128)	73 %	24 %	1 %	2 %	100 %
Vi gjorde det klart for eleven, hvorfor skolen havde truffet beslutningen om at afbryde opholdet (N = 127)	95 %	3 %	2 %	-	100 %

Fortsættes på næste side

	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Total
Vi gjorde det klart for forældrene, hvorfor skolen havde truffet beslutningen om at afbryde opholdet (N = 127)	98 %	1 %	2 %	-	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere på frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler.

Note: Der indgår kun svar fra respondenter, som har angivet, at de har afbrudt mindst ét ophold i løbet af skoleårene 2015/16 og 2014/15.

En del af forklaringen på forskellene mellem efterskolerne og de frie grundskoler er, at eleverne på efterskolerne er ældre. Grundskolernes praksis afspejler, at sagerne vedrører elever i forskellige aldersgrupper. Vi ser nærmere på betydningen af alder i afsnit 4.2.1.

Eksempel fra en fri grundskole: udskrivning efter overtrædelse af skolens regler

På en fri grundskole, hvor eleverne starter i 7. klasse, fortæller skolelederen om et forløb, som ender med en udskrivning. En dreng fra 7. klasse chikanerer sine kammerater. En del af chikanen finder sted på skolen, men det foregår også om aftenen på sociale medier. Skolen giver drengen flere advarsler. Den gennemfører samtaler med forældrene, og der bliver sat et AKT-samarbejde i gang, dog uden resultat. Skolen vælger at give drengen en sidste advarsel. Derefter bliver samarbejdet opsagt af skolen, da drengens adfærd fortsætter. Drengen og hans far deltager i en samtale, hvor skolens leder meddeler, at drengen vil blive udskrevet. Samtalen er svær at gennemføre, fordi faren bliver meget vred på sin søn, og ledelsen oplever et behov for at beskytte drengen undervejs i samtalen. Drengen kommer efterfølgende tilbage til sin tidligere folkeskole.

4.2.1 Betydningen af alder

Elevernes alder ser ud til at have betydning for graden af inddragelse på de frie grundskoler. Det fremgår af både de kvantitative og de kvalitative data.

I forbindelse med analysen af spørgeskemabesvareelserne har vi undersøgt, om der er sammenhæng mellem elevernes klassetrin, og dermed deres alder, og deres inddragelse i udskrivningsforløbene. Vi har her set på to forhold:

- Om eleverne inddrages i det forløb, der leder frem til skolens beslutning om udskrivning
- I hvilken grad eleverne får mulighed for at fremlægge deres syn på skolens beslutning.

Tabel 17 viser andelen af elever, der blev inddraget i det forløb, der ledte frem til beslutningen om udskrivning, i forhold til elevens klassetrin. Tabellen viser, at mens 47 % af eleverne i indskoling bliver inddraget, er andelen væsentlig større på mellemtrinnet (63 %) og i udskoling (81 %). Tabellen viser altså en sammenhæng mellem inddragelse og alder på de frie grundskoler.

Tabel 17

Frie grundskoler: sammenhæng mellem elevens klassetrin ved udskrivningen og inddragelse af eleven i det forløb, der ledte frem til beslutningen om at udskrive eleven

	Andelen af elever, der blev inddraget i det forløb, der ledte frem til beslutningen om at udskrive eleven	Andelen af elever, der ikke blev inddraget i det forløb, der ledte frem til beslutningen om at udskrive eleven	Total
0. klasse (N = 19)	21 %	79 %	100 %
1.-3. klasse (N = 45)	47 %	53 %	100 %

Fortsættes på næste side

Fortsat fra forrige side

	Andelen af elever, der blev inddraget i det forløb, der ledte frem til beslutningen om at udskrive eleven	Andelen af elever, der <i>ikke</i> blev inddraget i det forløb, der ledte frem til beslutningen om at udskrive eleven	Total
4.-6. klasse (N = 41)	63 %	37 %	100 %
7.-9. klasse (N = 48)	81 %	19 %	100 %
10. klasse (N = 6)	67 %	33 %	100 %
Total (N = 159)	59 %	41 %	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere på frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler.

Note: Der indgår kun svar fra respondenter, som har angivet, at de har haft mindst én udskrivning på skolen i løbet af skoleårene 2015/16 og 2014/15.

Note: Tabellen er opstillet på baggrund af to spørgsmål med følgende formuleringer: "På hvilket klassetrin gik eleven, der blev udskrevet?" og "Hvem har været inddraget i det forløb, der ledte frem til beslutningen om at udskrive eleven?".

Note: $p < 0,05$.

Tabel 18 belyser den fase, hvor skolen har truffet beslutning om udskrivning. Det fremgår af tabellen, at 12 % af skolelederne vurderer, at eleverne i 0. klasse i høj grad eller i nogen grad fik mulighed for at fremlægge deres syn på beslutningen. Andelen, der vurderer, at dette gjorde sig gældende, er væsentlig større blandt de ældre elever. Det vurderes, at i alt 72 % af eleverne på mellemtrinnet og 92 % af eleverne i udskolingen fik mulighed for at fremlægge deres syn på beslutningen.

Tabel 18
Frie grundskoler: sammenhæng mellem elevens klassetrin ved udskrivningen og skolelederens vurdering af følgende udsagn: "Vi gav eleven mulighed for at fremlægge sit syn på beslutningen"

	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Total
0. klasse (N = 17)	6 %	6 %	29 %	59 %	100 %
1.-3. klasse (N = 43)	16 %	26 %	14 %	44 %	100 %
4.-6. klasse (N = 39)	46 %	26 %	5 %	23 %	100 %
7.-9. klasse (N = 48)	75 %	17 %	-	8 %	100 %
10. klasse (N = 7)	86 %	-	14 %	-	100 %
Total (N = 154)	44 %	19 %	9 %	27 %	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere på frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler.

Note: Der indgår kun svar fra respondenter, som har angivet, at de har haft mindst én udskrivning på skolen i løbet af skoleårene 2015/16 og 2014/15.

Note: Tabellen er opstillet på baggrund af spørgsmålet "På hvilket klassetrin gik eleven, der blev udskrevet?" og spørgsmålet i overskriften.

Samlet set tegner tabel 17 og tabel 18 et billede af, at elevens alder har stor betydning for de frie grundskolers praksis på dette område.

Dette billede understøttes af interviewmaterialet, hvor det er en udbredt opfattelse blandt skolelederne på de frie grundskoler, at de yngre elever bør inddrages i processen på en anden måde end de ældre elever. En leder på en fri grundskole forholder sig til elevens alder i nedenstående citat og peger på, at det i nogen grad er forældrenes ansvar at inddrage eleverne, når det vedrører de mindste elever:

Jeg kalder ikke børn i 0.-klassesalderen ind og siger til dem, at "hvis du ikke opfører dig ordentligt, så ryger du ud af skolen", det gør jeg altså ikke. Jeg har en anden indstilling til det. Og der har vi en skole-hjem-samtale, hvor forældrene også må tale meget med deres barn om det her derhjemme, om, hvordan og hvorledes vi skal håndtere det her.

Under fokusgruppeinterviewene blev det tydeligt, at der er stor variation med hensyn til, hvordan inddragelse forstås – om inddragelse primært vedrører selve udskrivningssamtalen, eller om man tænker på det samlede forløb og det løbende pædagogiske arbejde, der finder sted. I nedenstående citat forstås elevinddragelse som en løbende opmærksomhed over for og kontakt til eleven – i dette tilfælde en elev i 4. klasse. Skolelederen fortæller:

[...] Han er jo ikke direkte involveret, når vi holder møde, men han er involveret, i forbindelse med at der har været en skolepsykolog, som har talt med ham, at der har været nogen ude og observere i klassen, at der har været lavet nogle foranstaltninger ude i klassen, at der har været noget skærmning, at der har været alle mulige ting, der bliver sat i værk derude, så på den måde er eleven også involveret. Men det er ikke direkte i de der voksemøder, vi holder.

Under interviewene med skolelederne fra de frie grundskoler argumenterede skolelederne for, at det ofte er mest hensigtsmæssigt, at det er den lærer eller eventuelt den SFO-pædagog, der har et fortroligt forhold til eleven, der taler med eleven om situationen, når der er tale om en elev i indskolingen.

I interviewene er der imidlertid et eksempel på en skoleleder, der også inddrager de helt små elever i forbindelse med effektueringen af en udskrivning. Samme skoleleder reflekterer dog over, om denne praksis rent faktisk giver mening:

Når jeg taler med de små, så er det mere proforma, så er det mere, for at jeg har ryggen fri, end det ville være, hvis det var nogle ældre elever – og man kan også sige "giver det mening at gøre det?". Det ved jeg ikke, men jeg har i hvert fald gjort det.

4.2.2 Betydningen af årsagerne til udskrivning

I forbindelse med analysen af spørgeskemabesvarelserne har vi desuden undersøgt, om der er sammenhæng mellem årsagerne til udskrivning og elevernes inddragelse. Vi har her set dels på, i hvor høj grad de inddrages i det forløb, der leder frem til skolens beslutning om udskrivning, dels på spørgsmålet om, hvorvidt de får mulighed for at fremlægge deres syn på skolens beslutning. Analysen viser, at der på de frie grundskoler er en sammenhæng mellem årsagerne til udskrivning og graden af inddragelse.

Af tabel 19 fremgår det, at eleven i de tilfælde, hvor der er tale om overtrædelse af skolens regler eller manglende engagement hos eleven, hyppigt inddrages i det forløb, der ledte frem til beslutningen om udskrivning. Det sker i forbindelse med henholdsvis 75 % og 90 % af sagerne. I forbindelse med sager, der vedrører elevens psykiske og/eller sociale vanskeligheder, inddrages eleven i forbindelse med 58 % af sagerne, mens eleven inddrages i forbindelse med 42 % af de sager, der vedrører samarbejdsvanskeligheder med forældre.

Tabel 19

Frie grundskoler: sammenhæng mellem årsager til udskrivning og inddragelse af eleven i det forløb, der ledte frem til beslutningen om at udskrive eleven

	Andelen af elever, der blev inddraget i det forløb, der ledte frem til beslutningen om at udskrive eleven	Andelen af elever, der ikke blev inddraget i det forløb, der ledte frem til beslutningen om at udskrive eleven	Total
Overtrædelse af skolens regler (N = 36)	75 %	25 %	100 %

Fortsættes på næste side

Fortsat fra forrige side

	Andelen af elever, der blev inddraget i det forløb, der ledte frem til beslutningen om at udskrive eleven	Andelen af elever, der <i>ikke</i> blev inddraget i det forløb, der ledte frem til beslutningen om at udskrive eleven	Total
Manglende engagement hos eleven (N = 10)	90 %	10 %	100 %
For stort fravær (N = 9)	67 %	33 %	100 %
Faglige vanskeligheder (N = 7)	43 %	57 %	100 %
Psykiske og/eller sociale vanskeligheder (N = 45)	58 %	42 %	100 %
Manglende betaling af skolepenge (N = 6)	17 %	83 %	100 %
Indbyrdes forældrestridigheder vedr. skolevalg (N = 2)	-	100 %	100 %
Samarbejdsvanskeligheder med forældre (N = 26)	42 %	58 %	100 %
Andet (N = 18)	61 %	39 %	100 %
Total (N = 159)	59 %	41 %	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere på frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler.

Note: Der indgår kun svar fra respondenter, som har angivet, at de har haft mindst én udskrivning på skolen i løbet af skoleårene 2015/16 og 2014/15.

Note: Tabellen er opstillet på baggrund af to spørgsmål med følgende formuleringer: "Hvad var årsagen til den seneste udskrivning, I har foretaget på skolen?" og "Hvem har været inddraget i det forløb, der ledte frem til beslutningen om at udskrive eleven?".

Også med hensyn til elevernes mulighed for at fremlægge deres syn på beslutningen om udskrivning er der en sammenhæng med udskrivningens årsag. Tabel 20 viser andelen af skoleledere, der vurderer, at eleven fik mulighed for at fremlægge sit syn på beslutningen om udskrivning, fordelt på årsagerne til udskrivning. I forbindelse med de sager, hvor eleverne udskrives på grund af overtrædelser af skolens regler, vurderer 76 % af skolelederne, at eleven i høj grad fik mulighed for at fremlægge sit syn på beslutningen. En væsentlig mindre andel (19 %) vurderer, at dette er tilfældet i forbindelse med sager, hvor eleven udskrives på grund af psykiske og/eller sociale vanskeligheder.

Tabel 20
Frie grundskoler: sammenhæng mellem årsager til udskrivning og skolelederens vurdering af følgende udsagn: "Vi gav eleven mulighed for at fremlægge sit syn på beslutningen"

	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Total
Overtrædelse af skolens regler (N = 34)	76 %	6 %	-	6 %	100 %
Manglende engagement hos eleven (N = 10)	60 %	30 %	10 %	-	100 %
For stort fravær (N = 9)	78 %	-	-	22 %	100 %
Faglige vanskeligheder (N = 5)	20 %	60 %	20 %	-	100 %
Psykiske og/eller sociale vanskeligheder (N = 43)	19 %	26 %	14 %	42 %	100 %
Manglende betaling af skolepenge (N = 6)	17 %	-	33 %	50 %	100 %

Fortsættes på næste side

	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Total
Indbyrdes forældrestridigheder vedr. skolevalg (N = 2)	-	-	50 %	50 %	100 %
Samarbejdsvanskeligheder med forældre (N = 26)	38 %	15 %	-	46 %	100 %
Andet (N = 19)	47 %	16 %	16 %	21 %	100 %
Total (N = 154)	44 %	19 %	9 %	27 %	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere på frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler.

Note: Der indgår kun svar fra respondenter, som har angivet, at de har haft mindst én udskrivning på skolen i løbet af skoleårene 2015/16 og 2014/15.

Note: Tabellen er opstillet på baggrund af spørgsmålet "Hvad var årsagen til den seneste udskrivning, I har foretaget på skolen?" og spørgsmålet i overskriften.

I interviewene giver skolelederne nogle forklaringer på denne sammenhæng mellem årsagerne til udskrivning og graden af elevinddragelse. Skolelederne giver udtryk for, at hvis årsagen til udskrivningen er noget, eleven kan ændre på, giver det mening at inddrage eleven. Er der derimod tale om psykiske eller omfattende kognitive vanskeligheder, som betyder, at eleven i stedet skal have et specialtilbud, vælger skolerne at lade være med at inddrage eleven på samme måde.

Når der er tale om årsager, som primært knytter sig til samarbejdsvanskeligheder med elevens forældre eller om manglende betaling af skolepenge, inddrages eleven sjældent. Det sker i forbindelse med henholdsvis 42 % og 17 % af disse typer af sager, jf. tabel 20. I interviewene giver skolelederne udtryk for, at de er tilbageholdende med at inddrage eleverne i forbindelse med denne type sager. En skoleleder uddyber:

Jeg synes, det ville være rigtig svært at skulle snakke med en elev og sige: "Ved du hvad, din mor og far, de er [i parentes] nogle klaphatte, fordi de ikke har betalt dine skolepenge; vi er rigtig glade for at have dig her, du er en supersød elev, men du kan bare ikke blive ved med at gå her."

Andre skoleledere argumenterer dog for, at der også i forbindelse med sager, der primært vedrører forældrene, bør gennemføres samtaler med eleverne. En skoleleder forklarer, at det kan have en værdi for eleven, at samtalen gennemføres:

Jamen, hensigten med de her samtaler, den er, at hvis der ikke er noget i vejen med eleven, så skal eleven jo vide det. Det er jo, at man siger "du bliver ikke smidt ud af skolen, fordi vi synes, der er noget i vejen med dig".

Skolelederne oplever altså, at de skal håndtere et dilemma mellem på den ene side at undgå at udstille elevens forældre og på den anden side at sikre, at eleven forstår og er orienteret om årsagen til udskrivningen.

Problemstillingen er anderledes på efterskolerne. Som det fremgår af tabel 12, har 82 % af eleverne været inddraget i det forløb, der ledte frem til beslutningen om at afbryde opholdet, og tabel 16 viser desuden, at eleven i forbindelse med i alt 97 % af sagerne i høj grad eller i nogen grad fik mulighed for at fremlægge sit syn på skolens beslutning om at afbryde opholdet. De sager, hvor eleven ikke bliver inddraget og ikke får mulighed for at fremlægge sit syn på sagen, handler om overtrædelse af skolens regler, og det er da også som nævnt tidligere den primære årsag til afbrudte ophold på efterskolerne.

4.3 Den gode praksis for udskrivning

Når man undersøger en praksis for udskrivning af elever, er det relevant at spørge, hvad god praksis er. De to publikationer giver jo til dels et bud på dette. Men hvad tænker skolelederne og forstanderne selv?

I spørgeskemaundersøgelsen blev skolelederne og forstanderne bedt om at vurdere, i hvilken grad den seneste udskrivning forløb så hensigtsmæssigt som muligt efter omstændighederne, jf. tabel 21.

Tabel 21
Frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler: I hvilken grad vurderer du, at udskrivningen samlet set forløb så hensigtsmæssigt, som den kunne efter omstændighederne?

	Frie grundskoler (N = 161)	Efterskoler og frie fagskoler (N = 127)
I høj grad	68 %	80 %
I nogen grad	31 %	20 %
I ringe grad	1 %	-
Slet ikke	-	-
Total	100 %	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere på frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler.

Note: Der indgår kun svar fra respondenter, som har angivet, at de har haft mindst én udskrivning på skolen i løbet af skoleårene 2015/16 og 2014/15.

På de frie grundskoler angiver 68 % af skolelederne, at den seneste udskrivning i høj grad forløb så hensigtsmæssigt som muligt efter omstændighederne, mens 31 % mener, at dette i nogen grad var tilfældet. I forbindelse med to sager har skolelederne vurderet, at udskrivningen i ringe grad forløb hensigtsmæssigt. De tilsvarende tal for efterskolerne viser, at lidt flere forstandere (80 %) vurderer, at den seneste udskrivning i høj grad forløb hensigtsmæssigt, mens de resterende 20 % vurderer, at dette i nogen grad var tilfældet.

Tallene vidner altså om, at selvom størstedelen af sagerne forløber så hensigtsmæssigt som muligt, er der stadig en del af sagerne, hvor skolelederen eller forstanderen tilsyneladende ikke er helt tilfreds med sagens forløb.

EVA har også analyseret, om der var en sammenhæng mellem en god selv vurderet udskrivning og graden af inddragelse. For de frie grundskoler var der ingen signifikant sammenhæng, når man så på inddragelse målt ved hjælp af de to indikatorer:

- 1 Har eleven været inddraget i det forløb, der ledte frem til beslutningen om at udskrive eleven?
- 2 I hvilken grad gav skolen eleven mulighed for at fremlægge sit syn på beslutningen?

For efterskolerne og de frie fagskoler ser det ud til, at der i forbindelse med de sager, hvor forstanderne har vurderet, at udskrivningen i høj grad forløb så hensigtsmæssigt som muligt, er en større andel af sager, hvor eleven i høj grad har haft mulighed for at fremlægge sit syn på beslutningen, jf. tabel 22. Det har ikke været muligt at foretage analysen med den anden indikator (Er eleven blevet inddraget i forløbet, der ledte frem til beslutningen om udskrivning?), da der på efterskolerne og de frie fagskoler kun er ni elever, der ikke har været inddraget i forløbet.

Tabel 22
Efterskoler og frie fagskoler: sammenhæng mellem selv vurderet udskrivningsforløb og forstanderens vurdering af følgende udsagn: "Vi gav eleven mulighed for at fremlægge sit syn på beslutningen"

Vi gav eleven mulighed for at fremlægge sit syn på beslutningen	I hvilken grad vurderer du, at udskrivningen samlet set forløb så hensigtsmæssigt, som den kunne efter omstændighederne?				
	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Total
I høj grad (N = 92)	84 %	16 %	-	-	100 %
I nogen grad (N = 30)	77 %	23 %	-	-	100 %
I ringe grad (N = 1)	-	100 %	-	-	100 %

Fortsættes på næste side

Fortsat fra forrige side

Vi gav eleven mulighed for at fremlægge sit syn på beslutningen	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Total
Slet ikke (N = 3)	33 %	67 5	-	-	100 %
Total (N = 126)	80 %	20 %	-	-	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere på frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler.

Note: Der indgår kun svar fra respondenter, som har angivet, at de har haft mindst én udskrivning på skolen i løbet af skoleårene 2015/16 og 2014/15.

Note: Tabellen er opstillet på baggrund af to spørgsmål med følgende formuleringer: "I hvilken grad vurderer du, at udskrivningen samlet set forløb så hensigtsmæssigt, som den kunne efter omstændighederne?" og "I hvilken grad vurderer du, at følgende gjorde sig gældende i forbindelse med den seneste udskrivning I har foretaget på skolen: Vi gav eleven mulighed for at fremlægge sit syn på beslutningen?"

Note: $p < 0,05$.

Under interviewene blev deltagerne bedt om at reflektere over den gode praksis, og der blev nævnt en række pointer, der kan drages frem.

4.3.1 Forebyggelse

Indledningsvist bør det nævnes, at det er et udbredt perspektiv, at en udskrivning bør være sidste mulighed. En god praksis kan altså ansues som en praksis, hvor man forebygger, at en given udfordring rent faktisk ender med udskrivning. Dette blev også formuleret som en kommentar i forbindelse med en spørgeskemabesvarelse:

Efter min opfattelse er det selvfølgelig vigtigt, at menneskerettigheder overholdes, men det vigtigste er at se på, hvad der sker, så konflikter ikke ender med bortvisninger. Jeg vil påstå, at de fleste konflikter kan løses med pædagogiske midler og grundig dialog med alle parter.

Dette er imidlertid et punkt, som deler skolerne, da nultolerancepolitik og lignende politikker også er virkeligheden på mange skoler. En efterskoleforstander forklarer:

Hos os har vi seks ting, der pr. automatik udløser hjemsendelse [...] I nogle tilfælde siger man "her kunne der godt være nogle grunde til at fravige, men nu står det der som en beslutning, der er taget af bestyrelse og repræsentantskab, og så er det jo sådan, det er".

I det følgende vil vi imidlertid fokusere på, hvad der kendetegner god praksis i forbindelse med sager, hvor en udskrivning finder sted.

4.3.2 Tydelighed, proces og dialog

Når skolelederne bliver bedt om at beskrive den gode praksis på dette område, er nogle af de centrale begreber tydelighed, proces og dialog. Med det mener skolelederne, at beslutningen om udskrivning aldrig, som en skoleleder beskriver det, må komme som en overraskelse for eleven og forældrene. Den skal opleves som en konsekvens af sagsforløbet. Dette kan skolerne opnå på flere måder. I forbindelse med de sager, hvor der har været en lang proces, fx med udredning af eleven, vil der have været en løbende dialog med eleven, forældrene og andre relevante aktører. Når en bred vifte af tiltag er blevet forsøgt, vil det sjældent komme som en overraskelse, hvis beslutningen om udskrivning bliver truffet. En grundskoleleder uddyber:

Man kan sige, at det vel er forudsigelighed. Er det ikke det ord, man kan bruge om det? Forudsigeligheden af, at nu sker det her, og det har vi faktisk været klar over gennem en længere periode, det er der bygget op til, såfremt vi ikke fik brudt den kæde af dårlige hændelser.

Tydelighed kan også opnås i de tilfælde, hvor eleven har overtrådt regler, som er klart kommunikeret af skolen. Der kan i disse tilfælde være tale om korte forløb efter brud på regler, som skolen har en klar politik om, hvordan den håndterer. En efterskoleforstander fortæller:

Jeg oplever en enormt stor accept, hvis der er tydelighed med hensyn til stoffer og alkohol. Eleverne er sgu meget afklarede.

En efterskoleforstander vurderer i nedenstående citat, at det handler om, at eleverne oplever at blive retfærdigt behandlet:

Langt de fleste gange oplever jeg, at den person, der går ud af lokalet, egentlig tænker: "Jamen, det er jo ret og rimeligt. Det var den aftale, vi lavede."

I interviewene giver både skoleledere fra frie grundskoler og efterskoleforstandere udtryk for, at de vurderer, at det er vigtigt, at eleverne oplever, at de bliver lyttet til. En grundskoleleder formulerer det sådan:

Jeg oplever, at det betyder meget for eleverne, at de bliver lyttet til, og at man får ro på sagen ... forstået på den måde, at indimellem kan sådan nogle sager her godt være lidt i kog [...] Det kan godt være rigtigt at opsige samarbejdet, det kan være uundgåeligt, men jeg tror, det er rigtig vigtigt, at eleverne oplever, at de også får lov at fortælle, hvordan de oplever det, der er sket.

Handleplaner og/eller kontrakter er vigtige redskaber i nogle af de længere forløb. Skolelederne vurderer, at brugen af handleplaner kan være med til at synliggøre sagens udvikling. Planerne gør det tydeligt for alle parter, hvad man arbejder hen imod. En skoleleder vurderer, at handleplanen kan være med til at fastholde nogle kriterier for, hvilken udvikling man ønsker hos eleven, og for, hvordan samarbejdet skal forløbe. Han uddyber om brugen af handleplaner:

Det har for mig været vældigt besindende og afklarende, at der faktisk er aftaler om, hvor vi skal være nået til [...], for så er der i det mindste nogle kriterier, man ikke nødvendigvis er enige om, men som man i fællesskab kan referere til.

Endelig fremhæver flere skoleledere, at en grundig forventningsafstemning med hensyn til skolens værdigrundlag, rammer og ressourcer allerede i forbindelse med optagelse af en elev kan bidrage til at sikre, at en eventuel udskrivning ikke opleves som en overraskelse.

Under interviewene nævnte skolelederne og forstanderne også forløb, som ikke levede op til disse krav til et hensigtsmæssigt forløb. Nogle af de eksempler på uheldige udskrivningsforløb, der kom frem under interviewene, var knyttet til sager, hvor eleverne af forskellige årsager havde fået den opfattelse, at de alligevel kunne få lov til at blive på skolen. Skolerne havde altså ikke formået at være tilstrækkeligt tydelige i forbindelse med deres håndtering af sagen. I et af de konkrete tilfælde handlede det om en kompleks sag, som skolelederen havde vanskeligt ved at navigere i og få det fulde overblik over. Eleverne var blevet sendt hjem med en forventning om, at de ville kunne komme tilbage på skolen og fortsætte deres ophold. Da forløbet og de præcise hændelser blev mere tydelige, vurderede forstanderen, at han måtte ændre denne beslutning.

4.3.3 Det videre forløb

Et andet vigtigt tema, der træder frem i skoleledernes beskrivelser af den gode praksis, er spørgsmålet om, hvad der efterfølgende skal ske med eleven. Det er en udbredt holdning i interviewene, at skolerne gerne vil medvirke til at finde et andet tilbud til eleven.

Af spørgeskemaundersøgelsen fremgår det, at 45 % af grundskolerne var involveret i at finde et alternativt tilbud til eleven, og det betyder altså, at en stor del af skolerne ikke har denne rolle. På efterskolerne var skolerne involveret i at finde et alternativt tilbud til eleven i forbindelse med 54 % af sagerne.

Når skolerne kun er involveret i at finde et nyt tilbud i forbindelse med ca. halvdelen af sagerne, hænger det til dels sammen med, at forældrene ofte selv har fundet et andet tilbud til eleven og ikke ønsker skolens hjælp. Der er også blandt spørgeskemabesvarelserne flere eksempler på, at det er PPR, der har spillet en aktiv rolle i forbindelse med henvisning til et alternativt tilbud. Når skolerne ikke er direkte involveret i at finde et tilbud, er der altså ofte ganske gode grunde hertil.

4.3.4 Faste procedurer/retningslinjer

Skolelederne/forstanderne har forskellige holdninger til, om procedurer/retningslinjer for udskrivning af elever er en forudsætning for den gode praksis. På de frie grundskoler har 56 % af skolerne faste procedurer/retningslinjer for udskrivning af elever. På de frie grundskoler kan procedurer/retningslinjerne handle om, hvilke aktører der skal inddrages i processen, og på hvilken måde de skal inddrages.

Blandt efterskolerne er det en noget større andel, der har faste procedurer/retningslinjer, nemlig 70 %. På efterskolerne kan de faste procedurer/retningslinjer fx gå ud på, at eleven sendes hjem på "en tænker", hvorefter vedkommende kommer til en samtale på skolen, hvor der bliver indgået konkrete aftaler, hvis både skolen, forældrene og eleven ønsker at fortsætte samarbejdet.

Argumentationen for ikke at have procedurer/retningslinjer drejer sig primært om to forhold: For det første oplever nogle skoleledere/forstandere, at udskrivninger forekommer så sjældent, at de ikke mener, at det er relevant at have faste procedurer/retningslinjer. For det andet giver skolelederne udtryk for, at hver udskrivningssag er unik og skal håndteres individuelt. Disse skoleledere oplever med andre ord, at sagerne er så forskellige, at det ikke er muligt at anvende faste procedurer. En efterskoleforstander skriver fx i den åbne svarkategori i spørgeskemaundersøgelsen:

Procedurer og retningslinjer kan skabe en falsk tryghed. Det handler for os om at have omtanke for alle detaljer i den enkelte sag. Det eneste princip, vi altid gør en stor dyd ud af, er, at vi gør meget for at fastholde eleven, så en afslutning kommer aldrig som en overraskelse. Eleven har i forløbet fået tilbudt meget hjælp og har modtaget meget konkret støtte, og der har været ført mange samtaler med hjemmet.

I den åbne svarkategori lægger både efterskoleforstanderne og lederne på frie grundskoler vægt på, at afbrudte ophold og udskrivninger altid sker på baggrund af konkrete vurderinger, hvor man tager udgangspunkt i den enkelte elev og det konkrete sagsforløb. En leder på en fri grundskole skriver i den åbne svarkategori i spørgeskemaundersøgelsen:

Det sker yderst sjældent, at vi op siger et samarbejde med en elev og elevens forældre. Da der på ingen måde er et mønster i de tilfælde, vi har, er det meget vanskeligt at lave en egentlig procedure.

Endelig har EVA set på graden af inddragelse i forhold til, om skolen har faste procedurer. Blandt efterskolerne er der ingen sammenhæng mellem inddragelse og faste procedurer, mens det for de frie grundskoler ser ud til, at der er en højere grad af inddragelse på de skoler, som har faste procedurer, jf. tabel 23 og 24. Man skal dog være varsom i sin fortolkning af disse resultater, da de ikke nødvendigvis er udtryk for, at faste procedurer understøtter elevinddragelse. En alternativ forklaring er, at de skoler, der har fokus på faste procedurer, også lægger mere vægt på elevinddragelse.

Tabel 23

Frie grundskoler: sammenhæng mellem faste procedurer på skolen og inddragelse af eleven i det forløb, der ledte frem til beslutningen om at udskrive eleven

	Faste procedurer/retningslinjer	Ingen faste procedurer/retningslinjer	Total
Elever, der blev inddraget i det forløb, der ledte frem til beslutningen om at udskrive eleven (N = 94)	69 %	31 %	100 %
Elever, der ikke blev inddraget i det forløb, der ledte frem til beslutningen om at udskrive eleven (N = 65)	54 %	46 %	100 %

Fortsættes på næste side

	Faste procedurer/retningslinjer	Ingen faste procedurer/retningslinjer	Total
Total (N = 159)	63 %	37 %	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere på frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler.

Note: Der indgår kun svar fra respondenter, som har angivet, at de har haft mindst én udskrivning på skolen i løbet af skoleårene 2015/16 og 2014/15.

Note: Tabellen er opstillet på baggrund af to spørgsmål med følgende formuleringer: "Har I nogen faste procedurer/retningslinjer for udskrivning af elever på skolen?" og "Hvem har været inddraget i det forløb, der ledte frem til beslutningen om at udskrive eleven?".

Note: $p < 0,05$.

Tabel 24

Frie grundskoler: sammenhæng mellem faste procedurer på skolen og skolelederens vurdering af følgende udsagn: "Vi gav eleven mulighed for at fremlægge sit syn på beslutningen"

	Faste procedurer/retningslinjer	Ingen faste procedurer/retningslinjer	Total
Vi gav eleven mulighed for at fremlægge sit syn på beslutningen			
I høj grad (N = 68)	75 %	25 %	100 %
I nogen grad (N = 30)	67 %	33 %	100 %
I ringe grad (N = 14)	36 %	64 %	100 %
Slet ikke (N = 42)	50 %	50 %	100 %
Total (N = 154)	63 %	37 %	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere på frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler.

Note: Der indgår kun svar fra respondenter, som har angivet, at de har haft mindst én udskrivning på skolen i løbet af skoleårene 2015/16 og 2014/15.

Note: Tabellen er opstillet på baggrund af to spørgsmål med følgende formuleringer: "Har I nogen faste procedurer/retningslinjer for udskrivning af elever på skolen?" og "I hvilken grad vurderer du, at følgende gjorde sig gældende i den seneste udskrivning, I har foretaget på skolen: Vi gav eleven mulighed for at fremlægge sit syn på beslutningen?".

Note: $p < 0,05$.

4.4 Opsummering

Kapitlet viser, at længden af skolernes udskrivningsforløb varierer. Forløbene er ofte længere på de frie grundskoler end på efterskolerne. På de frie grundskoler har 47 % af forløbene været mere end seks måneder, mens 8 % har været en uge eller mindre. For efterskolernes vedkommende har 33 % af forløbene været en uge eller kortere. Længden af et udskrivningsforløb hænger til dels sammen med årsagen til udskrivningen. Fx er sager om overtrædelse af skolens regler oftere forbundet med et kort forløb end sager, hvor problemstillingen handler om psykiske og/eller sociale vanskeligheder.

Der er ofte mange forskellige aktører involveret i et udskrivningsforløb: skolelederen/forstanderen, klasselæreren/kontaktlæreren og forældrene. Det forekommer også, at en psykolog og/eller socialforvaltningen bliver inddraget, ligesom der er flere eksempler på, at bestyrelsen er blevet inddraget.

Inddragelse af eleven selv sker hyppigere på efterskolerne end på de frie grundskoler. Det fremgår af analysen, at eleven på de frie grundskoler er blevet inddraget i forbindelse med 56 % af sagerne, mens 44 % af skolerne angiver, at eleven i høj grad har haft mulighed for at fremlægge sit syn på sagen. De tilsvarende tal for efterskolerne er henholdsvis 82 % og 73 %. Det er altså ikke altid, at eleven bliver inddraget i udskrivningsforløbet på de frie grundskoler. I den forbindelse ser alder ud til at spille en væsentlig rolle. På de frie grundskoler er det primært de yngste ele-

ver, der ikke bliver inddraget i forløbene. Derudover ser det ud til, at udskrivningens årsag har indflydelse på, i hvilken grad eleven bliver inddraget. Dette bliver også underbygget af de kvalitative data, idet informanterne giver udtryk for, at eleven i højere grad bliver inddraget i forbindelse med de sager, hvor vedkommende har mulighed for at handle i relation til problemstillingen, fx hvis der er tale om manglende engagement eller stort fravær.

På spørgsmålet om, i hvilken grad den seneste udskrivning forløb så hensigtsmæssigt som muligt efter omstændighederne, angiver 68 % af skolelederne på de frie grundskoler, at den seneste udskrivning i høj grad forløb så hensigtsmæssigt som muligt efter omstændighederne. Den tilsvarende andel for forstanderne på efterskolerne er 80 %. Tallene vidner altså om, at selvom størstedelen af sagerne forløber så hensigtsmæssigt som muligt, er der stadig sager, hvor skolelederen eller forstanderen tilsyneladende ikke er fuldt ud tilfreds med sagens forløb.

I det kvalitative materiale giver skolelederne og forstanderne en række bud på, hvad de anser som vigtige elementer i et hensigtsmæssigt udskrivningsforløb. I den forbindelse bør det nævnes, at det er en udbredt opfattelse, at udskrivning af en elev bør være den sidste udvej, når alle muligheder for at rumme eleven er afprøvet. Dette er imidlertid et spørgsmål, der deler skolerne, da der også er flere eksempler på skoler, som har nultolerance over for elever, der ikke lever op til skolens regler. Når man taler om den gode praksis for udskrivning, bliver der lagt stor vægt på, at beslutningen om udskrivning aldrig må komme bag på eleven og forældrene, men skal opleves som en konsekvens af sagsforløbet. Kapitlet har præsenteret flere eksempler på, hvilke forhold der kan sikre, at udskrivningen ikke kommer som en overraskelse, herunder lang proces, løbende dialog, klart formulerede regler og konsekvenser samt handleplaner/kontrakter. Et andet element, der træder frem, er vigtigheden af at sikre, at eleven har et alternativt tilbud, når vedkommende udskrives. I ca. halvdelen af udskrivningssagerne er skolerne direkte involveret i at finde et alternativ til eleven.

Der er forskellige holdninger til, om procedurer/retningslinjer for udskrivning af elever er en forudsætning for den gode praksis. På de frie grundskoler har 56 % af skolerne mere eller mindre faste procedurer/retningslinjer for udskrivning af elever, mens det samme gør sig gældende på 70 % af efterskolerne. De to fremherskende argumenter for ikke at have procedurer/retningslinjer handler om, at nogle skoler oplever, at udskrivninger forekommer så sjældent, at de ikke finder det relevant at have faste procedurer/retningslinjer, og at nogle skoleledere opfatter hver udskrivning som en unik sag, der skal håndteres individuelt.

Når man ser på graden af elevinddragelse i forhold til, om skolen har faste procedurer/retningslinjer for udskrivning af elever, ser det ud til, at der på de frie grundskoler er en tendens til, at eleven i højere grad bliver inddraget på skoler, som har faste procedurer/retningslinjer. Dette mønster kan ikke genfindes blandt efterskolerne og de frie fagskoler.

5 Kendskab til og anvendelse af de to publikationer

I marts 2015 udgav MBUL to publikationer, der sætter fokus på FN's Børnekonventions krav om inddragelse af barnet i forbindelse med beslutninger, der angår barnet. Efterfølgende har der været en række initiativer fra skole-, lærer- og elevforeningernes side med henblik på at formidle disse publikationer til skolerne. En del af formålet med denne undersøgelse har været at skabe viden om, i hvilken grad disse publikationer har fundet vej til skolerne.

5.1 Kendskab

Tabel 25 viser, at 71 % af grundskolelederne kender til publikationen *At lytte og inddrage – FN's børnekonvention og de frie skoler*, der er målrettet skoleledere, lærere m.fl. Lidt færre, 61 %, kender til den anden publikation, *Jeg har ret til at blive lyttet til – om dine rettigheder hvis du ikke mere må gå på skolen*, der primært er henvendt til eleverne på de frie skoler.

Tabel 25
Frie grundskoler: kendskab til MBUL's to publikationer

	<i>At lytte og inddrage – FN's børnekonvention og de frie skoler</i>		<i>Jeg har ret til at blive lyttet til – om dine rettigheder hvis du ikke mere må gå på skolen</i>	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Ja	218	71 %	189	61 %
Nej	72	23 %	99	32 %
Ved ikke	19	6 %	21	7 %
Total	309	100 %	309	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere på frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler.

Note: Tabellen er opstillet på baggrund af spørgsmålet "Har du kendskab til disse publikationer?".

Når man ser på skolernes tilhørsforhold til skoleforening, er der et signifikant mindre kendskab til publikationerne blandt de skoler, der er medlem af Dansk Friskoleforening, end blandt de øvrige skoler.

Tabel 26
Kendskab til mindst en af MBUL's to publikationer fordelt på skoleforening

	Ja	Nej
Danmarks Privatskoleforening (N = 96)	88 %	12 %
Dansk Friskoleforening (N = 178)	63 %	37 %
Foreningen af Kristne Friskoler (N = 21)	86 %	14 %
Deutscher Schul- und Sprachverein (N = 10)	90 %	10 %
Private Gymnasier og Studenterkurser (N = 4)	75 %	25 %

Fortsættes på næste side

	Ja	Nej
Total (N = 309)	73 %	27 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere på frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler.

Note: Tabellen er opstillet på baggrund af spørgsmålene "Har du kendskab til disse publikationer?" og "Hvilken skolefor-
ening er jeres skole en del af?".

Kendskabet til publikationerne er noget mindre på efterskolerne. Tabel 27 viser, at 57 % af forstanderne har kendskab til den ene publikation, mens 48 % har kendskab til den anden publikation.

Tabel 27
Efterskoler og frie fagskoler: kendskab til MBUL's to publikationer

	At lytte og inddrage – FN's børnekonvention og de frie skoler		Jeg har ret til at blive lyttet til – om dine rettigheder hvis du ikke mere må gå på skolen	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Ja	91	57 %	76	48 %
Nej	58	36 %	68	43 %
Ved ikke	10	6 %	15	9 %
Total	159	100 %	159	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere på frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler.

Note: Tabellen er opstillet på baggrund af spørgsmålet "Har du kendskab til disse publikationer?".

5.2 Anvendelse

Tabel 28 viser, hvilken rolle MBUL's to publikationer har spillet på de skoler, som havde kendskab til mindst en af publikationerne.

59 % af skolelederne på de frie grundskoler og 54 % af forstanderne på efterskolerne har anvendt publikationerne som information til skolens ledelse.

I interviewene giver skolelederne udtryk for, at publikationerne netop har skærpet deres opmærksomhed med hensyn til elevernes rettigheder og inddragelse. En skoleleder forklarer:

Jamen altså, det der med ombudsmanden og menneskerettigheder og alt det der, det er ikke noget, jeg rigtig har tænkt over før, men det har det fået mig til, og det har også fået mig til netop at tale lidt mere med eleverne end før.

Tabel 28
Hvilken rolle har MBUL's to publikationer spillet på skolen?

	Frie grundskoler (N = 227)	Efterskoler/frie fagskoler (N = 112)
	Procent	Procent
Ingen	7 %	6 %
Information til skolens ledelse	59 %	54 %
Information til skolens bestyrelse	29 %	18 %
Information til skolens lærere	28 %	30 %
Information til eleverne om deres rettigheder	8 %	5 %
Information til forældrene om elevernes rettigheder	8 %	3 %
Led i undervisningen	5 %	2 %
Input til udarbejdelse/revision af retningslinjer	17 %	13 %

Fortsættes på næste side

	Procent	Procent
Andet	5 %	2 %
Total	166 %	133 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere på frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler.

Note: Respondenterne har haft mulighed for at afgive flere svar, og derfor summer totalen op til mere end 100 %.

Note: Tabellen er opstillet på baggrund af spørgsmålet "Hvilken rolle har publikationerne spillet på skolen?".

Det ses også af tabellen, at 28 % af de frie grundskoler og 30 % af efterskolerne har anvendt publikationerne som information til skolens lærere. Under interviewene blev der givet eksempler på, at skoleledere nogle gange oplever et pres fra lærerne om at udskrive elever. En skoleleder fortæller, hvordan publikationerne har spillet en rolle i den forbindelse:

[...] Så er det også rart at kunne sige "prøv lige at læse den her". Altså, vi har læst den på lærermøderne, lærerne har læst den, og det ændrede da deres opfattelse. Nogle af lærerne troede bare, at ordblindhed var nok: "Nej, det går ikke hos os, du må finde et andet sted at gå i skole." Altså, det er jo fuldstændig vanvittigt.

29 % af de frie grundskoler og 18 % af efterskolerne har forelagt publikationerne for bestyrelsen, mens henholdsvis 17 % og 13 % af skolerne har anvendt publikationerne som input til udarbejdelse eller revision af procedurer/retningslinjer for udskrivning af elever.

Det fremgår også af tabellen, at skolerne i mindre grad har anvendt publikationerne som information til eleverne eller som led i undervisningen. Det kan måske hænge sammen med, at nogle skoleledere og forstandere oplever, at publikationen kan give samarbejdet et lidt negativt skær og skabe fokus på undtagelsen. En skoleleder beskriver baggrunden for sin beslutning:

Vi har valgt, at vi ikke bruger den, der er lavet til elever. Jeg bryder mig ikke om den. Jeg har læst den mange gange og har drøftet det med lærerne, og vi er simpelthen blevet enige om, at det ville virke ejendommeligt på os. For det her med at opsiige samarbejdet er en meget lille del, det fylder ikke så meget [...] og det ville virke ejendommeligt på os, hvis vi udleverede sådan nogle pjecer om, hvad deres rettigheder er, hvis vi når derud, at de ikke kan være på skolen.

Der er imidlertid også eksempler på skoler, som har haft gode erfaringer med at drøfte publikationerne i fællestimer for større elever, eller hvor elevrådet er blevet informeret.

Endelig viser tabellen, at 7 % af de frie grundskoler og 6 % af efterskolerne angiver, at publikationerne ikke har spillet nogen rolle på deres skole. Af de åbne besvarelser og fokusgruppeinterviewene fremgår det, at en del skoler allerede har et værdigrundlag og eventuelt procedurer, som ligger i tråd med publikationerne, hvilket betyder, at disse ikke har givet anledning til ændring af praksis. Som en skoleleder udtrykker det:

Vi har ikke brugt dem, vi har tænkt tankerne, men det er rart at blive bekræftet i dem.

EVA har analyseret, om der var en sammenhæng mellem et kendskab til en eller begge publikationer og skolernes praksis for inddragelse af eleven. Denne hypotese kunne imidlertid ikke bekræftes af den statistiske analyse. I den forbindelse er det værd at huske på, at publikationerne blev offentliggjort i marts 2015. Det kan altså ikke udelukkes, at den seneste udskrivning har fundet sted, før skolerne fik kendskab til publikationerne.

Det fremgik af fokusgruppeinterviewene og af de åbne besvarelser i spørgeskemaet, at publikationerne og deres fokus på elevers rettigheder opleves som relevante og vigtige. Det kom dog tydeligt til udtryk under interviewene, at der er en stor usikkerhed med hensyn til, hvordan inddragelse, særligt for de yngre elever, skal forstås og skal foregå i praksis. En skoleleder formulerer det sådan:

Når man læser pjecerne, synes jeg ikke, der skelnes med hensyn til alder, altså, jeg har jo altid eleven med, men jeg har jo også kun elever fra 7. klasse og opefter. Jeg undrer mig over, at man ikke skelner imellem, hvor små børn kan være, for jeg er fuldstændig enig med dig i, at en pige fra 4.-5. klasse ikke skal sidde og være med til sådan en samtale, men sådan som jeg ser pjecen, så skelnes der ikke mellem store og små børn.

Skolelederne savner således en mere nuanceret diskussion om, hvordan skolerne bedst kan inddrage eleverne under hensyntagen til elevernes alder og modenhed og problemstillingens karakter.

5.3 Opsummering

Kapitlet viser, at kendskabet til publikationerne er noget større på de frie grundskoler end på efterskolerne, idet 73 % af skolelederne på de frie grundskoler har kendskab til en eller begge publikationer, mens det tilsvarende gør sig gældende for 57 % af efterskoleforstanderne. Det fremgår også, at kendskabet til den publikation, der retter sig mod skoleledere/forstandere, er noget større end til den publikation, der er målrettet eleverne. Blandt de frie grundskoler og efterskoler, der har kendskab til den ene eller begge publikationer, har publikationerne primært været anvendt som information til skolens ledelse (henholdsvis 59 % og 54 %) og i mere begrænset omfang som information til skolens bestyrelse (henholdsvis 29 % og 18 %) og lærere (henholdsvis 28 % og 29 %). Skolerne har i mindre grad anvendt publikationerne som information til eleverne om deres rettigheder. Det er sket på 8 % af de frie grundskoler og 5 % af efterskolerne. På henholdsvis 5 % og 2 % af skolerne er pjecerne blevet anvendt som led i undervisningen.

Både i interviewene og i de åbne besvarelser giver skolelederne/forstanderne udtryk for, at de opfatter publikationerne og deres fokus på inddragelse af elever som en vigtig påmindelse til skolerne. Et centralt kritikpunkt fra skoleledernes/forstandernes side er dog, at publikationerne opleves som uklare med hensyn til, hvordan man konkret skal forstå og praktisere inddragelse af især de yngre elever.

Appendiks A

Undersøgelsens metode

Dette appendiks gennemgår de metodiske overvejelser og tilgange, som ligger til grund for rapporten. Rapporten er udarbejdet på baggrund af en spørgeskemaundersøgelse blandt alle skoleledere og forstandere fra de frie grundskoler, efterskolerne og de frie fagskoler samt en kvalitativ undersøgelse bestående af i alt fire fokusgruppeinterview med udvalgte skoleledere og forstandere.

Spørgeskemaundersøgelsen

EVA gennemførte i perioden 6. januar til 24. januar 2016 en spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere på de frie grundskoler og forstandere på efterskolerne og de frie fagskoler. Undersøgelsen var tilrettelagt som en totalundersøgelse, hvilket betød, at samtlige frie skoler udgjorde populationen og blev inviteret til at deltage i undersøgelsen. Formålet med undersøgelsen var at afdække omfanget af udskrivning af elever, samt hvilken praksis skolerne har, når de vælger at opgive samarbejdet med en elev og dennes forældre. I det følgende vil metoden bag spørgeskemaundersøgelsen blive gennemgået med fokus på følgende punkter:

- Emner i spørgeskemaet
- Pilottest
- Spørgeskemaets struktur
- Udsendelsesstrategi og dataindsamlingsprocedure
- Svarprocent og bortfald
- Analysemetoder.

Emner i spørgeskemaet

Spørgeskemaet blev udformet af EVA's projektgruppe i efteråret 2015 og blev efterfølgende sat op elektronisk og pilottestet. Spørgsmålene i spørgeskemaet omhandlede følgende temaer i nævnte rækkefølge:

- Omfanget af udskrivninger
- Årsager til udskrivning
- Praksis i forbindelse med udskrivning med udgangspunkt i en konkret sag
  - Forløbet frem til beslutningen om udskrivning
  - Efterspillet i forbindelse med udskrivningen
  - Egen vurdering af forløbet
- MBUL's to publikationer – kendskab og anvendelse.

Pilottest

Med henblik på at kvalificere spørgeskemaet blev det testet af fire skoleledere fra frie grundskoler og to forstandere fra efterskoler. Pilottesterne blev interviewet telefonisk i perioden 7. december til 11. december 2015. Rekrutteringen af pilottesterne foregik via telefonopkald til skolerne. Pilottesten gav anledning til en del ændringer i spørgeskemaet, fordi det blev klart, at der var skole-specifikke praksisser, som var vanskelige at indfange i et spørgeskema. På baggrund af pilottesten blev spørgsmål vedr. forløbet, der ledte frem til beslutningen om udskrivning, sammenfattet i et enkelt spørgsmål om forløbets længde. Derudover blev der på baggrund af pilottesten foretaget en række mindre justeringer, bl.a. i form af tilføjelser til svarkategorier, ændring af rækkefølgen af svarkategorier m.m.

Spørgeskemaets struktur

Det endelige spørgeskema var struktureret således, at respondenterne fik højst 29 og mindst 8 spørgsmål. Det mest afgørende for, om respondenterne fik mange eller få spørgsmål, var, om de

havde udskrevet elever i indeværende skoleår (2015/16) eller sidste skoleår (2014/15). De respondenter, som svarede ja til dette, fik en række uddybende spørgsmål om den seneste udskrivning, som skolen havde foretaget. Umiddelbart efter udsendelsen af spørgeskemaet valgte EVA – på opfordring fra nogle respondenter – at tilføje tre spørgsmål med åbne svarkategorier for at give respondenterne mulighed for at nuancere deres besvarelser:

- "Begrund eventuelt, hvorfor I som skole ikke var involveret i at finde et alternativt tilbud til eleven i forlængelse af, at beslutningen om at afbryde opholdet/udskrive eleven blev truffet."
- "Begrund eventuelt, hvorfor I ikke har nogen faste procedurer/retningslinjer for afbrydelse af ophold/udskrivning af elever på skolen."
- "Har du øvrige kommentarer til undersøgelsen, er du velkommen til at skrive dem her:"

Tabel 29 viser, hvilke typer af spørgsmål respondenterne fik i den endelige version af spørgeskemaet, hvis de blev præsenteret for det maksimale henholdsvis det minimale antal spørgsmål.

Tabel 29
Oversigt over typer af spørgsmål i spørgeskemaet

	Single choice- spørgsmål	Multiple choice- spørgsmål	Tal- eller procentangivelse	Åbent spørgsmål
Maksimalt antal spørgsmål	16	4	5	4
Minimalt antal spørgsmål	4	-	2	2

I multiple choice-spørgsmål er flere markeringer mulige, mens man kun må vælge ét svar i forbindelse med single choice-spørgsmål. "Tal- eller procentangivelse" henviser til de spørgsmål, hvor respondenterne blev bedt om at angive antal eller procentandele. Med "Åbent spørgsmål" menes, at respondenterne blev bedt om selv at formulere et svar eller en kommentar. Desuden havde fire af spørgsmålene i spørgeskemaet en svarkategori, hvor respondenterne kunne kommentere deres svar eller notere, hvis der manglede en svarkategori, som var særligt relevant for dem. I forbindelse med flere af spørgsmålene skulle respondenterne angive et svar for at komme videre i spørgeskemaet, enten af spørgeskematekniske grunde, eller fordi svar på disse spørgsmål havde særlig relevans for undersøgelsen.

Udsendelsesstrategi og dataindsamlingsprocedure

Invitationerne til spørgeskemaundersøgelsen blev 6. januar 2016 sendt til skolernes centrale e-mailadresse i en e-mail stilet til skolelederen/forstanderen. E-mailen indeholdt ud over et link til spørgeskemaet en kort præsentation af undersøgelsens formål. Kontaktinformationerne blev leveret af MBUL. Umiddelbart efter udsendelsen viste det sig, at de udleverede kontaktinformationer ikke var helt opdaterede. På baggrund af 50 returnerede e-mails stod det klart, at 21 skoler var lukket, mens 29 e-mailadresser var forældede. For sidstnævnte gruppe fandt EVA de korrekte kontaktoplysninger og gensendte efterfølgende invitationerne. En uge efter udsendelsen af spørgeskemaet var der indkommet 247 besvarelser, og de ledere/forstandere, der endnu ikke havde besvaret spørgeskemaet, modtog en første påmindelse. Da den anden og sidste e-mailpåmindelse blev sendt 18. januar 2016, havde 406 ledere besvaret spørgeskemaet. Ved deadline for indsendelse 25. januar 2016 var der indkommet i alt 468 besvarelser.

Svarprocent og bortfald

Den endelige population for spørgeskemaundersøgelsen omfatter 524 frie grundskoler, 249 efterskoler og 12 frie fagskoler. Svarprocenten for spørgeskemaundersøgelsen for de tre skoletyper fremgår af tabel 30.

Tabel 30
Svarprocent for de forskellige skoletyper

	Frie grundskoler	Efterskoler	Frie fagskoler	Total
Gyldige invitationer til undersøgelsen	524	249	12	785
Besvarelser	309	151	8	468
Svarprocent	59 %	61 %	67 %	60 %

EVA vurderer, at den opnåede svarprocent er tilfredsstillende. Svarprocenten for spørgeskemaundersøgelsen siger dog ikke i sig selv noget om, i hvor høj grad de indkomne besvarelser er dækkende for hele populationen af frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler. For at få en fornemmelse af, hvor retvisende data er, har EVA undersøgt, om skolestørrelse (målt som elevantal) er forbundet med forskellig tilbøjelighed til at deltage i spørgeskemaundersøgelsen. Det er tænkeligt, at små og store skoler har forskellige perspektiver på temaerne i undersøgelsen, hvorfor det har betydning for resultaternes validitet, hvis de har haft forskellig tilbøjelighed til at deltage i undersøgelsen, jf. tabel 31 og tabel 32.

Tabel 31
De frie grundskoler: bortfaldsanalyse fordelt på skolestørrelse

	Antal besvarelser	Antal i populationen	Svarprocent
Færre end 125 elever	92	162	57 %
125-225 elever	116	197	59 %
Flere end 225 elever	101	154	66 %
Total	309	513	60 %

Note: Grunden til, at det totale antal skoler i denne tabel er 513 og ikke 524, er, at data om skolernes størrelse er baseret på en liste over skoler, som ikke er helt identisk med spørgeskemaundersøgelsens udsendelsesliste.

Tabel 32
Efterskoler/frie fagskoler: bortfaldsanalyse fordelt på skolestørrelse

	Antal besvarelser	Antal i populationen	Svarprocent
Færre end 80 elever	43	72	60 %
80-120 elever	66	100	66 %
Flere end 120 elever	50	88	59 %
Total	159	260	61 %

Note: Grunden til, at det totale antal skoler i denne tabel er 260 og ikke 262, er, at data om skolernes størrelse er baseret på en liste over skoler, som ikke er helt identisk med spørgeskemaundersøgelsens udsendelsesliste.

Derudover har EVA set på, om skoler, der hører til de forskellige skoleforeninger, har deltaget i undersøgelsen i samme omfang, jf. tabel 33. Tilhørsforhold til skoleforeningerne kan betragtes som en grov indikator for forskelle i skolernes profil og elevgrundlag, som potentielt kan have en betydning for skolernes praksis i forbindelse med udskrivning af elever.

Tabel 33
Bortfaldsanalyse fordelt på skoleforening

	Antal besvarelser	Antal i populationen	Svarprocent
Danmarks Privatskoleforening	96	140	69 %
Dansk Friskoleforening	178	330	54 %

Fortsættes på næste side

	Antal besvarelser	Antal i populationen	Svarprocent
Deutscher Schul- und Sprachverein	10	13	77 %
Foreningen af Kristne Friskoler	21	35	60 %
Private Gymnasier og Studenterkurser	4	12	33 %
Total	309	530	58 %

Note: Grunden til, at det totale antal skoler i denne tabel er 530 og ikke 524, er, at data om skolernes foreningstilhørsforhold omfatter en liste over skoler, som ikke er helt identisk med spørgeskemaundersøgelsens udsendelsesliste.

Ud fra analyserne kan EVA konkludere, at selvom svarprocenten for de private gymnasier er noget lavere end svarprocenten for skoler fra de øvrige foreninger, er der ikke signifikant forskel på skolernes tilbøjelighed til at deltage i spørgeskemaundersøgelsen, sammenholdt med skolestørrelse ($p < 0,05$) og tilhørsforhold til skoleforening ($p < 0,05$).

Man kunne dog forestille sig andre forhold – relateret til både skolernes praksis for udskrivning af elever og deres tilbøjelighed til at deltage i undersøgelsen – som potentielt kan skævvride resultaterne. Det kunne fx være skolernes erfaring med at udskrive elever eller graden af refleksion over egen praksis. Sådanne oplysninger findes desværre ikke, og det har derfor ikke været muligt at vurdere, om en sådan skævhed gør sig gældende i vores data. Imidlertid er der på baggrund af de bortfaldsanalyser, det har været muligt at foretage, intet, der taler for, at undersøgelsens resultater ikke er dækkende for hele populationen af frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler.

Analysemetoder

Spørgeskemaundersøgelsens data er blevet analyseret ved hjælp af frekvenstabeller for samtlige spørgsmål. Derudover har EVA undersøgt sammenhængen mellem en række spørgsmål i spørgeskemaet, som projektgruppen på forhånd havde defineret, fx graden af inddragelse i forhold til udskrivningsårsag eller i forhold til elevens alder. Sammenhængene er blevet undersøgt ved hjælp af krydstabeller, hvor χ^2 -testen er benyttet til at teste for signifikante sammenhænge ud fra et signifikansniveau på 5 %.

Alle tal (med undtagelse af p-værdier i signifikanstestene) er præsenteret uden decimaler og er afrundet til nærmeste hele tal.

Den kvalitative interviewundersøgelse

EVA gennemførte i januar 2016 fire fokusgruppeinterview: to fokusgruppeinterview med skoleledere fra de frie grundskoler (henholdsvis fem og seks deltagere) og to fokusgruppeinterview med forstandere fra efterskolerne (seks deltagere i hvert). To fokusgruppeinterview blev gennemført i København, mens de øvrige to blev gennemført i Vejle. Fokusgruppeinterviewene havde til formål at nuancere og udfolde de indsigter, vi havde opnået via spørgeskemaundersøgelsen. De centrale temaer i interviewundersøgelsen var:

- Erfaringer med udskrivninger
- Eksempler på udskrivningspraksis
- Tanker om den gode praksis
- Vanskelige udskrivninger
- Kendskab til og anvendelse af MBUL's to publikationer.

Kriterier for udvælgelse af skoler

I forbindelse med designet af den kvalitative undersøgelse prioriterede vi, at der blandt skolelederne skulle være repræsentanter fra de største skoleforeninger, samt at skolerne dækkede både by- og landområder.

**DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT**

Østbanegade 55, 3.
2100 København Ø

T 3555 0101
E eva@eva.dk
H www.eva.dk

Danmarks Evalueringsinstitut udforsker og udvikler kvaliteten af dagtilbud for børn, skoler og uddannelser. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

Læs mere om EVA på vores hjemmeside, www.eva.dk.
Her kan du også downloade alle EVA's udgivelser
– trykte eksemplarer kan bestilles via en boghandler.